

KAITSE KODU!

31. mai 1930

NR. 22

Hind 20 senti

jalanõud

on moodsad ja vastupidavad.

T. H. V. Grünvaldt-Union

tallanahk

on veetihe ja tugev.

Müük igas paremas äris Eestis.

Vabrik: TALLINNAS,
Maakri tän. 19/21.

TELEFONID: Juhatus 308-97
Jalanõudeosak. 308-44
Nahaosakond 9-05.

Suitsetage

PABEROSSE

MANON
Laferme
Stella
Diva

Laferme

20 f. - 35 s.
25 f. - 35 s.
20 f. - 25 s.
25 f. - 25 s.

**ÜKSIKI
NUMBER
20 SENTI**

**ILMUB
1-KORD
NÄDALAS**

6-AASTA KÄIK N: 22
KAITSE KODU!

TOIMETUS JA TALITUS: Tallinnas, Kaarli tän. 8, kaitseliidu staabis. Tel. 370. Toimetuse kõnetunnid igal äripäeval kella 10—12 e. l. Kaastöö arvatakse tasu alla ainult siis, kui sellele tasunõudmine peale kirjutatud. Tarvitamata ja tagasisaatmiseks markimata käsi-kirju alal ei hoita.

31. MAI 1930

Väljaandja: **KAITSELIIDU PEASTAAP.**
Vastutav toimetaja: kol.-ltm. **A. BALDER.**
Tegev toimetaja: **L. SÖERD.**

TELLIMISHIND: aastas 6 krooni, poolaastas 3 kr., veerandaastas 1 kroon 50 senti, kuus 50 senti. **KUULUTUSTE HINNAD:** 1 lehekülg teksti ees Kr. 50, tekstis ja tagumise kaane välisküljel Kr. 80, teksti järel Kr. 40 ja kaante sisekülgedel Kr. 60. — Vähemad kuulutused proportsionaalselt odavamad.

EESTIKEELSUSEST JA EESTIMEELSUSEST

Eestlase iseloomu tüheks jaatavaks jooneks on see, et eestlane ei ole šovinist, marurahvuslane. Meie rahva keskel ei ole sallimatust teiste rahvuste vastu, valitsev rahvas ei avalda põlgust teistele meie riigi elanikkonnas vähemuses olevaile rahvusile.

Seetõttu meil ei ole ka sääraseid korratusi ja „pogromme“ kui on paljudes teistes riikides. Eestis on iga kodanik, olgu ta mis rahvusest tahes, teretunud ühises ausas ja ülesehitavas töös kodumaa kasuks.

Kuid — on küsimusi, milles jaatavast eitavani on ainuke samm. Kui meie heatahtlik suhtumine võõrastele, võõrale keelele ja meelele on teadlik, oma rahvuslikku iseteadvust ja eneseaustamist mitte unustades, siis see on õiglane, humaanne ja ilus; aga kui me laseme võõral keelel ja meelel meie oma kodus laiutada ja esile tungida ka seal, kus esimesel kohal peab olema Eesti keel, siis see on juba lubamatu loidus.

Tundub, et isegi palju rahva eeskujulikumaid liikmeid, kes ihu ja hingega on andunud isamaa huvide kaitsmisele, selles mõttes patustavad rahvusliku kultuuri, eestimeelsuse ja rahvusliku iseteadvuse vastu.

Me valvame liig vähe selle järele, et Eesti keel oleks avalikes kohis väärilisel kohal. Kas oleks näiteks üldse mõeldav, et Soomes võiks mõnes avalikus lõbustuskohas olla ettekanded

kõik võõrakeelsed ja võõraste artistide poolt kantud ette? Kõik, kes on käinud Soomes, teavad, et Soomes ei julgeks keegi pakkuda soomlastele vaatamiseks-kuulmiseks eeskava, mis algab ja lõpeb näiteks Vene keelega.

Meie, eestlased, aga laseme endale meeldida, et muulased-artistid, kes Eestis oma leiba saanud juba üle kümne aasta, ei ole selle aja jookul võtnud vaevaks ära õppida meie keelt ja ei mõtlegi seda teha. Neil ei ole tarvis näha seda vaeva, sest eestlane maksab raha ja kuulab rahulikult ettekannet, mis on võõras keelisel ja meeleliselt.

Vähe sellest: mõni päris mõistlik mees, sattudes lõbusasse laulutujju, tõmbab lahti „vnis po matuschke po Volge...“ või võtab jutuajamiseks teise samasuguse puhastverd Eesti mehega appi oma võõrkeele-natukese. Teiste rahvaste juures säärast nähtust ei märgata.

Teisel mõistlikul Eesti mehel käivad lapsed Saksa või Vene rahvuse jaoks määratud koolides, kolmandal ilutseb korteriuksel venekeelne nimesilt, mis millalgi aastakümnete eest valmistatud, kuid iseseisvas Eesti riigis eestlase uksele on nagu irvituseks oma peremehe rahvusliku iseteadvuse üle.

„Aga need on ju tühised asjad, mis veel ei tõenda, nagu poleks inimene hea eestlane ja rahvuslane“, ütleb lugeja. „Meil on ju tegemist tähtsamategi asjadega.“

Jah, need on tühised piasjad. Aga kui neid pisinähtusi on palju, kui nad silma torkavad igal sammul, siis määravad nad juba ära meie elu välise ilme. Mitte asjata ei kirjutatud üks tuntud venelane-emigrant Eestist läbi Pariisi sõites, et Eestis ei ole elu väliselt kuigi palju muutunud, vaid tuletab ikka meelega endist armast Venemaad... Kui ta käis kinos või mõnes teises lõbustuskohas, kuulis ta ettekannetes peaaegjalikult Vene keelt. Nagu ei oleks midagi muutunud, nagu polekski siin maal peremeesteks eestlased.

Võtame näiteks perekonnanimede eestistamise. Meie inimestel on võõrakõlalised perekonnanimed, pandud omal ajal parunite ja võõraste ametnike poolt. Perekonnanimede eestistamiseks tehakse kihutustööd vahetpidamata, kuid see on seni jäänud hüüdjaks hääleks kõrves. On kaks võimalust: kas võõrakõlaline „peen“ nimi on armsam kui ilus Eesti nimi või on nimedemuutmise senises tigutempos süüdi loodus. Ka nimede küsimuses võime võtta eeskujuna hõimudelt teispooll Soome lahte: soomlastel on kõigil soomepärased perekonnanimed.

Mis oleks, kui kaitseliidu malevkondades või kompaniides mõni võtaks küsimuse üles ja kiiks kaasa ka teised, nii et kogu kaitseliidu osa teatud tähtpäevaks, ütleme aastapäevaks, eestistaks oma nimed!

Pühakirjas kõneldakse halvast sulasest, kes vaatab veel tagasi, kui ta juba on pannud käe adra külge. Miks vaadata tagasi minevikku ja kõhelda siis, kui tuleb edasi minna rahvuskultuuri ja rahvusliku au nimel. Ega meile või igavesti jääda Gutmannid, Jürissonid, Rosenbergid j. t. niisugused perekonnanimed! Loodetavasti saab perekonnanimede eestistamine suurema hoo siis, kui nimemuutmiseks loa andmine läheb riigikohtu käest kohtu- ja siseministerruumi kätte.

Tõime näideteks eestimeelsuse puudumisest ja oma keelest mittevajalikul määral lugupidamisest teadlikult piasjast, sest piasjast peame alustama peale.

Senine iseseisvusaeg oli nagu murranguajaks meie hingelaadis. Meie, kaasaegsed, tuleme ajajärgust, mil igal sammul püüti näidata võõraste rahvaste ja võimude poolt, et kõik, mis eestipärane, on madal ja ei väeri lugupidamist, kõik, mis seisab lähedal mõnele suurele rahvusele, on lugupidamisvääriline.

Niisugust „kasvatustööd“ meie rahva kallal tegid venelased ja sakslased, see suggestioon on meisse kõigisse mõjunud — ühte rohkemal, teise vähemal määral. Meid kisti kahe rahva poole: venelased hoolitsesid, et meie linnadel ja kogu elul oleks võimalikult palju Vene tunnuseid ja sundisid meid õppima Vene keelt ja kombeid, sakslased meelitasid oma kultuuriga.

Raske on ümberrahvustamise pressi alt läbi käinud kaasaegseil äkki raputada maha kõik võõras, mis kasvatatud sisse. Seepärast mõni mõistlikki eestlane laulab vahete-vahel „Volga, Volga, matj rodnaja“ ja teine mees moonutab oma ilusa nime Kuusiku kõlaliliselt otse võimatuks Kusickuks.

Kuid meie kohus on hoolitseda selle eest, et meie puudused ei läheks üle tulevatele põlvetele, et kasvav noorsugu ei saaks muljet, nagu peakski kõik olema nii, nagu on praegu, et me oleme nagu kontvöörad oma kodus ja ei julge või ei taipa näidata õigel ajal ja õiges kohas, et me oleme ikkagi peremehed ja nõuame, et meie riigis peab valitsema Eesti meel ja esimesel aupäeval seisma Eesti keel.

Seepärast peame algama peale nendest tühistest piasjadest, sest kuidas võib kasvavas noorsoos tekkida rahvuslik enesetunne, kui lapsest saadik nähakse igal sammul võõra vaimu märke ja kuulatakse võõrast keelt seal, kus rahva määratu enamuse oleks õigustatud nõudma Eesti keelt?

Kust peab tulema algatus, kes peab olema kaadriks sellele isamaalisele ja rahvuslikule võitlusväele, kes kord pühib võõra vaimu tunnused väliselt ja meie hingeelust?

Isamaa ja rahvuslik au, mille nimel igale kaitseliitlasele on pandud peale suured kohustused, nõuab kaitseliitlaselt veel ka sellel alal aktiivsust ja algatust. Vabaduse ja oma riigi kaitsmiseks on peale relva tarvis ka vaimu. Seda rahvuslikku vaimu, mis teeb meie selgroo tugevaks, meie võitlustahte murdmatuks, mis sunnib meid eelistama suremist vaba mehema elamisele orjana, — seda vaimu peab kasvatama ja süvendama kaitseliit.

Me peame jõudma niikaugele, et mitte ainult meie suu, vaid ka meie iga tegu ja mõte ütleb uhkusega:

„Olen eestlane!“

MEHED PIIRI KAITSEL

Salapiiritus ja ülejoosikud – need kaks kokku on piirivalve peamine nuhtlus. Kaitseliit tuleb piirivalvele appi

Iga riik valvab oma piiri, et ära hoida keelatud kaupade või soovimata isikute sissevalgumist. Ikka leidub isikuid, kes hoolimata keelust püüavad tungida võõrasse riiki või toimetada sinna kõrgetollilist salakaupa. Just selliste kahtlaste tüüpide vastu peab piirivalve võitlema.

Vabadussõja lõpul jäi meie piiri kaitsmine kaitseväge ülesandeks, kuid 1922. aastal tekkis üles iseseisva piirivalve asutamise küsimus. See leidis riigikogus poolehoidu ja 1923. aasta alul võis praegune piirivalve siseministeeriumile alluvana asuda tegevusse.

Piirivalve tegevuse juhtlauseteks on paari sõnaga öelduna võitlus salakaubitsemise vastu ja loata ülepiirikäimise takistamine. Nende otsekoheste ülesannete kõrval täidab piirivalve paljudes kohtades ka teiste ametnike, nagu tolli- ja sadamakaptenite, ülesandeid, olles kohapeal tihti ainsaks riigivõimu esindajaks.

Kui suur on üldse meie piir? Ring ümber Eesti teeb välja 1800 kilomeetri ümber, kuid arvestades kõiki kõverusi ja sopikesi loetakse tegelik piiri pikkus 2500 kilomeetrit. Järelikult on tarvis 2500 kilomeetri ulatuses hoolitseda selle eest, et ei veetaks sisse salakaupa ega poetaks ennast meile mõni kutsumatu külaline. Et see pole kerge ülesanne, seda võib järeldada.

Suurem osa piirist on mereäärne ja valvamiseks seega soodsam. Lagedal veeväljal küünib valvuri pilk kaugele ja paneb kohe tähele, kui püütakse toimida midagi ebaseaduslikku. Mere ääres heitleb piirivalve peamiselt salakaubitsejatega või, õigemini, piiritusevedajatega. Piiritus on ainuke artikkel, mille salajane sissevedu on muutunud meil massiliseks ja millest elatab end kari inimesi.

Soome lahe keskel asuv neutraalne veeriba muutus sellest ajast, kui Soomes pandi maksma keeluseadus, alkoholilaoks, kust varustatakse märjukesega „kuiva“ Soomet ja kust valgub piiritust ka meie randa.

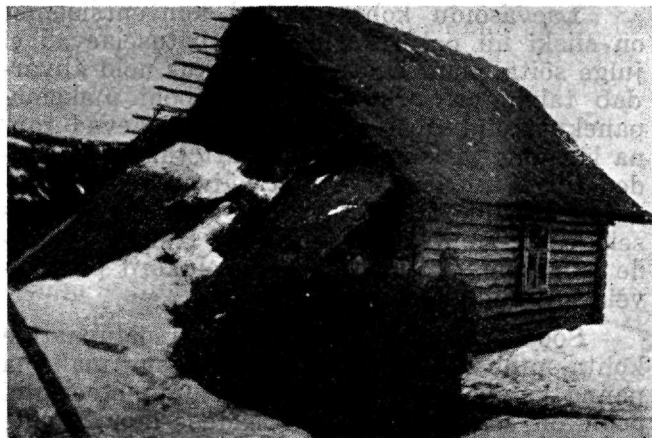
Piirituse salaveo kaotamiseks on proovitud mitmeid abinõusid, kuid pole leitud veel sarnast, mis selle pahe lõplikult kaotaks. Kõik Baltimere ümber asuvad riigid, Soome, Rootsi, Norra, Saksamaa, Daani, Danzigi vabalinn, Poola, Leedu, Läti, Eesti ja Nõukogude-Vene, on alla kirjutanud konventsioonile, mille järele nende riikide lippe kandvad laevad ei tohi Baltimerel piirituselaadungitega ristelda. Arvati, et seesugune konventsioon kaotab piirituseveo, kuid salakaubitsejad leidsid välja uue triki, mis konventsiooni tähtsust suuresti paralüüeeris.

Nimelt pannakse laevad nende riikide lipu alla, kes pole konventsioonile alla kirjutanud. Nii leiti ühel hiljutisel kontrollimisel Soome lahest kaheksa aurikut ja mootorpurjekat, mis sõitsid Prantsuse, Greeka, Ungari, Pärsia ja Panama iippude all. Eriti huvitav on see, et vahest kannavad piirituselaevad säärase riigi lippu, kel üldse polegi merepiiri ega laevastikku.

Danzigi vabalinn on ise konventsioonile allakirjutaja, kuid ometi on üldiselt teada, et suurem osa piirituselaevu võtab oma laadungid just Danzigist. Võõra lipu tarvitamise kohta juhitakse tähelepanu diplomaatilisel teel ja loodetavasti tehakse tulevikus liputunnistuste väljaandmisel piirituselaevadele takistusi, kuid salakaubitsejail on ka oma vastuvõtted ja ikka leitakse mõni konks tegevuse jätkamiseks.

Meie piiritusevedajad, peamiselt rannakülade elanikud, töötavad alati organiseeritult. Piirivalve petmiseks on ajajooksul välja kujunenud terve rida „kriukaid“. Laialt tuntud on piiritusevedajate järgmine võte: kuski rannalt sõidab merele paat paari mehega. Jõudes rannast veidi eemale hakkavad mehed merepõhja traalima. Sõidetakse edasi-tagasi, askeldatakse mingisuguste kompsudega, ühe-sõnaga—püütakse kahtlase tegevusega tõmmata enesele piirivalvurite tähelepanu. Kui siis piirivalve paat läheb mehi kontrollima, ei leita paadis midagi kahtlast, kuid võib olla päris kindel, et samal ajal kuski läheduses toimetatakse maale salapiiritust. Ja seal pole neil tarvis enam valvureid karta, kuna kogu toiming aetakse joone kiirelt ja kärata.

Salakaubitsejail on teisigi „trikke“ ja neid peab piirivalve tundma. Kui valvel seisev piiri-

Ustrovno kordon 1924. a.

Piirivalve teenistuskoer ALMA.

valvur paneb tähele, et tema tegevust jälgitakse, on see kindlaks tunnusmärgiks piiritusevedajate järjekorralisest kavatsusest. Valvur hoiab siis juba hoolega silmad ja kõrvad lahti ning hoiatab ka naaberpostisid. Ei saa ju olla teada, kui palju valgub välismaa piiritust meie randa, kuid sissekukkumiste protsent ei või olla kuigi suur, sest vastasel korral ei tasuks end piiritusevedamine. Elukutselised piiritusevedajad uhkustavad, et nende kaubast läheb piirivalve küüsi kümne protsendi ümber.

Laevasõidu kohta tehtud konventsioonist on siiski nii palju kasu, et piirituselaevad ei julge sõita enam Eesti vetesse, kus neid ähvardab tabamine. Enne konventsiooni maksmapanekut tulid tihti suured piirituselaevad ranna lähedale ja korruga toimetati maale tuhanded liitrid piiritust. Nüüd käivad piiritusevedajad märjukese järel Ärensgrundi juures, kus seisavad Soome lahel tegutsevad laevad. Paatide kontrollimiseks on säärane olukord piirivalvele loomulikult soodsam.

Soomes maksab keeld kiirsõidupaatide kohta, millist kitsendust on kavatsus maksma panna ka meil. Sise- ja kohtuministeeriumi poolt on esitatud vastav seaduseelnõu, mille järele üle 12 meremiili tunnis sõitvad mootorpaadid peavad olema varustatud erilubadega,

mis võimaldab kontrollida seesuguste paatide tegevust.

Nõukogude Vene võimud on paaril korral talitanud piiritusevedajatega õige radikaalselt. Nii võtsid nad kinni Prantsuse lipu all sõitva piirituselaeva ja viisid Leningradi. Laev ühes laadungiga pandi aresti alla ja meeskond vanglasse. Meestele määrati täpselt sama summa suuruses trahvi kui nende juurest leiti vangistamisel raha. Mehed said vaevelda Leningradi vanglates, asi kutsus välja diplomaatlikke sekelusi, kuid tagajärg saavutati: piiritusevedajad hakkasid Venemaad kartma ja nende laevad hoiavad hoolega Vene vetele lähenemast.

Viimasel ajal on piiritusevedajad maal piirituse edasitoimetamiseks hakanud kasutama autosid. Kiirelt liikuva sõiduki tabamine on raskem ja jälgisegavam. Seetõttu peab piirivalve hoolega silmas rannaäärsetel teedele liikuvaid autosid, kuigi sõidukite peatamine ja kontrollimine sünnitab ausates kodanikes pahameelt.

Kallimaid vägijooke tarvitab peamiselt Tallinn, kuna rannarahvas eelistab odavat „haljast“. Konjakite, likööride ja veinide tabamist ei tule seetõttu maal peaaegu sugugi ette, kuna maamees ei osta kalleid jooke.

Meie idapiir seisab vastu Nõukogude Venemaad ja piirivalve on seal esimeseks tõkkeks Euroopas nii vähe sallitava kommunismi taudi vastu. Piir Nõukogude Venega on õieti poliitiline, sest salakaubitsemist ei tule seal peaaegu sugugi ette. Ainult paaril korral on tabatud ülejooksikute taskust leitud Vene viina, millega ületulija tahtis külastada oma „semljakk“.

Kuigi meid Nõukogude Venest lahutavad traataiad ja piirikraavid, ei ole piir sellega kaugeltki absoluutselt suletud. Selleks oleks tarvis liig palju mehi. Vabadussõja järele kutsuti Vene piiril ellu rohkesti kaubapunkte, kuhu venelased tõid kokku kallismetalle ja lina. Sarnast läbikäimist ei peetud soovitavaks ja praegu on Vene piir läbikäimiseks täiesti sule-

TÄNANE SAAK ON OLNUD HEA.

tud. Eestist Nõukogude maale ja tagasi pääseb ainult raudteeliini mööda.

Kuigi piirivalve ei suuda kõiki ülejoosikuid tabada, teab ta enamasti kõik juhtumid, kui keegi on üle piiri tulnud või läinud. Talvel võib ülejoosikuid otsekohe märgata lumele jäetud jälgedest, kuid ka suvel on piirivalvuritel oma salajased märgid, mille järele märgatakse piirist ületulekut. Neist juhtumeist teatab piirivalve politseile ja ainult harva jääb ülejoosik tabamata.

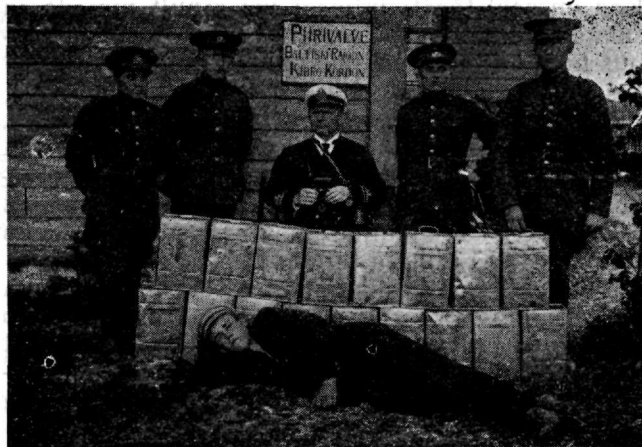
Tihti tuleb ette juhtumeid, et meie või Nõukogude-Vene kodanikud satuvad kogemata üle piiri, mis eriti kerge on Peipsi järvel. Vahest kihutab torm kalapaadid kaluritega või püünised vastaspoolsesse randa. Varem sündis säärase vahejuhtumite lahendamine diplomaatlikul teel, mis võttis palju aega. Üle piiri sattunud Eesti kodanikke peeti kuid ja päevi Vene vanglates, kuni nad lõpuks keerulise asjaajamise lõppedes koju tagasi lasti. Nüüd on seda korda lihtsustatud ja vähemate piirikonfliktide lahendamine sünnib kohapealsete võimude kaudu.

Läti piiril on piirivalve ülesandeks peamiselt ülekäijate kontrollimine, kuna Lätisse minekuks aitab küllalt päevapildiga varustatud isikutunnistusest. Kui välja arvata Valga linn, siis ei tule ka Läti piiril ette peaaegu sugugi salakaubavedu.

Juba ammu on praegune piirivalve mõelnud koostööle kaitseliiduga, milles neil päevil kokku lepiti. Kaitseliidu ülema käskkirjaga tehti kõigile kaitseliitlasile kohuseks aidata kaasa piirivalvele salakaubitsejate jälgimisel. Kaitseliidu abi on piirivalvele väga hinnatav ja seda järgmisil kaalutlusil. Kaitseliit on suur ja laialdane ülemaaline organisatsioon, kuhu kuuluvad riigi ustavad kodanikud. Igapäevases elus eraisikuna saab kaitseliitlane tihti kuulda jutte või märkab ise mõne naabri tegevuses midagi kahtlast. Mõned näpunäited piirivalvele aitaksid kindlasti tabada salakaubitsejaid.

TERVE AUTOTÄIS tabatud salapiiritust.

TABAJAD JA TABATU suliseva salakauba juures.

Samane oleks lugu ka üle piiri tulijatega. Ülejoosikul on ees kindlasti keegi vastuvõtja, kelle juures ta alul peatub. Kui silmatakse ümbruses võrast inimest, tehakse sellest harilikult ikka juttu ja mõni kaitseliitlane saab ikka sellest teada. Piirivalvuritel ei ole kohapealsete elanikega sõbralikku vahekorrad, kuna randlased on harjunud nägema piirivalvuris oma vaenlast. Omal käel agentuurandmete kogumine on piirivalvel kaunis raske, kuna kaitseliitlased loomulikult neile asjadele rohkem lähemale pääsevad.

Piirivalve teenistus on raske ja hädaohtlik. Salakaubitsejatega ja ülejoosikutega lüüakse tihti päris korralikke lahinguid. Kui üle traat-
aia poeb mõni põrandaalune tegelane, ei tähenda säärasele inimelu mitte midagi. Praegusest piirivalvest on teenistuskohuste täitmisel surma saanud kümme meest. 1923. aastal tapeti Narva piiril tundmatu ülejoosiku poolt piirivalvur Purret. 1924. aastal tappis salakaubavedaja kuul Randvere kordoniülema Isaku, kuna veidi hiljem laskis Saksa kalalaeva kapten maha Loksa rajoonis valvur Önapuu. 1. detsembri mässukatse ajal lasti maha kommunistide-terroristide poolt leitnant Busch ja valvur Kruusman. Alles möödunud aastal lasti maha ülejoosikute poolt postil valvur Uibo.

Piirivalve teenistusse on rakendatud ka väljaõpetatud politseikoeri. Neljajalgsetest piirivalvuritest on olnud tihti suurt kasu.

Öö rannaäärses metsas. Kõikjal püsib vaikus, mida vahest katkestab vaid tukkuva linnu tiibade kohendamine või öökulli kisa. Kaudu metsa läbistavat teerada sammub vormis mees revolvriga küljel. Hiline teekäija on piirivalve kordoniülem, kes kohusetundest aetuna ruttab revideerima valveposte.

Korruga seisatab mees. Ta kõrv arvas metsast kuulvat sumbutatud häälekõminat.

Kas on seal tõesti inimesi või ainult pimedat ja salapärase metsa peitesünnitus? Korraga hirsus hobune; nüüd polnud enam kahtlust, et metsas oli inimesi.

Aeg metsaskäimiseks küllaltki ebaharilik. Vist piiritusevedajad, vilksatab kordoniülema peast läbi, ja julgesti seab ta sammud kuulnud hääle suunas. Ettevaatlikult astudes, et mõne jala alla sattunud oksa praksatus ei saaks äraandjaks, hiilib ta lähemale.

Varsti on kordoniülem keset metsa asuva väikese lagendiku serval. Keset lagendikku märkavad pimedusega harjunud silmad üheksat meest seitsme hobuse ja vankriga. Mehed asetavad vankritele piiritusenõud. See toiming on juba lõpule jõudmas ja piirivalvur peab vahelesegamise esialgu varajaseks.

Varsti ongi viimased piirituseplekid kottidesse asetatuna vankritele upitatud ja mehed seavad minekule. Üksi üheksa mehe vastu välja astuda tundub piirivalvurile riskantsena, kuid pole valikut. Abi järele minnes võib jääda hiljaks ja püssipaugu peale põgeneks terve salkkond laiali. Tuleb tegutseda üksi, saagu mis saab.

„Seiske!“ — kõlab tugev hüüe piirivalvuri suust. „Olete ümber piiratud: Kes püüab põge-

neda, saab kuuli kerre.“ Käsk on kindel ja rahulik. Kõik mehed peatavad hobused ja jäävad liikumatult vankritele.

„Asuge teele üksteise järele piirivalve kordoni poole ja pidage veel kord meeles, et põgenejat tabab kuul. Üksteisega rääkida ei tohi,“ — pajatab salakaubitsejaile endine hääl metsast.

Üheksa hulgast ei leidunud ainustki, kes oleks jätnud täitmata antud käsu. Hanevooris üksteise järele hakkasid seitse piiritusekoormat liikuma kordoni poole.

Kui jõuti metsast välja, maadles idas juba päike pimedusega ja aovalgus muutus järjest suuremaks. Piiritusevedajad vaatasid huviga seljataha, et näha, kui palju neid tabajaid metsast välja tuleb. Meeste näod muutusid imestusest loperguseks, kui silmasid ainult üht vormikandjat laskevalmis revolvriga käes.

Kõikide nägudelt võis lugeda, et nad üht meest poleks küll kartnud ja põgenedes oleksid päästnud hobused, vankrid, piirituse ja taludki määratavast tollitrahvist, kuid kahetseda oli hilja. Kordonihoone juba paistis eemalt ja näod olid varajases valguses tunda.

Kordoni meeskond oli suures üllatuses, kui nende ülem tõi üksi kohale nii rikkaliku saagi.

Viiendal aastapäeval

NAISKODUKAITSE „KALEVI“ JAOSKONNA JUHATUS.
Vasakult paremale: pr. pr. M. Prees-Tellmann, E. Gutmann, E. Kurvits (esinaine), M. Miller, A. Loorberg.

Job. Aino

Poiss jookseb, kopsude lõhkedes. Jookseb aetuna hirmust, et ei saa päästa mitte enda, vaid tolle elu, kellesse oli kiindunud kogu oma olemusega.

Luurel langes ta ühes salga juhi lipnik Niinega punaste kätte. Viimased üllatasid neid nii ootamatult, et ei saanud enam tarvitada relvi.

Vangel seoti käed seljataha. Sõimu ja püssipäralöökidega aeti neid edasi, kuni jõuti metsavahi majja. Ja siin sündis kõige hirmsam...

Punaste komandör, torkivate silmade ja vastiku näoga mees, nõudis teateid Eesti vägede kohta. Lipnik keeldus vastamast.

„Küll sa minul hakkad rääkima!“ kähistas punaste juht ja võttis lauvalt ratsapiitsa.

Lipnik kahvatas, kuid jäi väliselt rahulikuks, mõõtes vastast põlastava pilguga.

„Kas räägid?“ kärkis punane.

„Ei!“

Piits tõusis, vuhises õhus ja langes vingudes lipniku näole, jättes kahvatanud palgele verise jälje...

Hullvihasena sööstis lipnik edasi, ta tugev jalahoop tabas lööjat kubemesse. Oiates tuigerdas see ja langes voodisse. Punaväelased kargasid kallale lipnikule, haarasid tast kinni, jagasid hoope. Vihaselt rabeles haaratu vastu, püüdes pääseda mitme käe klambrist. Kuid liig suur oli vastaste ülejõud ja pealegi — seotud käed. Ah, kui need oleksid vabad! Paljaste kätega, ainult rusikatega tasuks piitsalöögi kõigile!....

Kaasvang, sõdur-koolipoiss, komando lemmik, — kuis tahtis ta viskuda punastele, minna appi oma ülemale! Ent seotud olid temagi käed ja kaks punaväelast seisis ta juures.

Punane komandör oigas ja vingerdas voodis. Valu moonutas ta näo hirmsaks lõustaks. Viimaks ajas ta end ähkides istuli puurides veriste silmega abitut vangi.

„Oota, sa koerapöög! Seda pead sa kahetsema.

Ja rääkima hakkad sa mul ka. Aga nii rääkima, et rõõm on kuulda!“ kähistas ta, lämbudes vihast.

„Asjata lootus!“ viskas lipnik vastu külmalt.

„Eks näeme, pojukene, eks näeme! Su ihu on valge, nagu teistelgi sinutaolisil tõbrastel... He-hee!... Seltsimehed, tõmmake ta maoli ja andke püssipäradega nii, et too valge nahk läheb punaseks, tulipunaseks!“ ilkus komandör, hõõrudes käsi vastu reisi. Punaväelased naersid jõhkralt kaasa.

Silmapiikselt oli meeleheitlikult vastupanev lipnik surutud pingile. Üks punaväelane istus ta jalgadele, teine — õlgadele. Naksudes tõmmati välja painduvad püssivardad...

„Härra lipnik, härra lipnik. mina... ma ei... suuda!“ hädaldas seotud poiss.

„Vait! Mitte sõnagi!“ kostis surutult lipniku suust. Poiss vaikis, litsudes kokku hambad, nii et hakkas valus lõualuudel.

Püssivardad vingusid, langesid kaitsetule kehale. Iga löök lõi kas läbi riidest, tungis ihu. Rebenes riie... Nirises verd... Kuid ühtki kaebehäält ei tulnud peksetava suust, kuuldus vahest hammaste kiristamist väljakannatamata valus.

„Kas nüüd räägid?“ nõudis komandör.

„Ei! Ei, kaabakas, peksa kas või surnuks!“ surus lipnik läbi hammaste.

„Jätta!“ käsutas punane. Ta näole ilmus võigas naeratus: vahest nüüd alles märkas ta lipniku õlgadel siniseid paguneid. Ta vormitus peas valmis plaan, millest tundis nii suurt mõnu, et matsutas pakse ilaseid mokki.

„Oh-ch-hoo! Või sina kannad paguneid. Ohviteri pagunid vist. Jaa, jah! Meie kinnitame need sulle õlgadele, kinnitame kõvasti... Kuni nad mädanevad! Seltsimehed, otsige paar naela, paar head naela. Siis välja temaga! Ja see kutsikas“ — ta tõukas jalaga noort sõdurit — „võta kaasa: küllap leiame ka temale midagi magusat. Piimahabe niisugune!“

Punaväelased võtsid enda vahele pingilt püsti-aidatud lipniku. Vaevalt seisis ta jalul, nagu hallkahvatu, silmad hõõgumas. Ta kohtas kaasvangi paluva pilgu ja vastas kõikmõistva naeratusega.

Punaväelased tirisid nad välja, viisid majast eemale suure, põlise kuuse alla.

„Siduge see vereimeja puu külge,“ käsutas komandör. Kiiresti täideti käsk: metsavahilt võetud ohjadega nõõriti lipnik puu külge.

„Noh, ohvitserikene, kas nüüd soovite armulikult rääkida? Kui mitte, siis lasen naelutada pagunikesed teie õilsate õlakeste külge. Kui jah, siis viin vangi!“

Lipnik võpatas. Ta tundis, nagu tungiksid juba naelad ta õlgadesse. Raputas siis eitavalt pead.

Noor sõdur värises: viha, põlgus ja enda jõuetustunde mõrudus mässasid temas. Ta palus, et sünniks ime. Püüdis lipniku pilku ja tabas selle viimaks: selles pilgus oli kaastunnet, valu ja teadvust, et pääsmist ei ole...

Punased, kes valvasid murule visatud poissi, nihkusid lähemale puule, vahtides aplalt eelseisva piinamise ettevalmistusi. Poiss näis unustatuna. Nirgisilmil piilus ta ringi: pöösad ja tihnik nende taga olid nii lähedal.

Põgeneda! vilksatas läbi sumisevate ajude.

Ettevaatlikult, vaks-vaksalt nihkus ta pöösaste poole, pidades ühtelugu silmis punaseid. Need käratesid parvena puu ümber, vaatamata tagasi.

Poisil oli palav, süda haamerdas kuuldavalt. Nüüd... nüüd... esimene pöösas oleks käega katsutav. Töötades jalgadega ajas ta end sinna edasi, jõudis pöösa varju. Suuri väevu upitus jalule. Viimane pilk seljataha ja sööstis siis tihnikusse. Keegi ei näinud ega kuulnud vangi kadumist.

Ja nüüd ta jookseb, peas ainuke mõte: jõuaks veel õigel ajal omade juure ja siis tagasi, et tasuda.

Kuid lõpeb jõud... Kõidikud lõikavad noana ihhu...

„Ma pean! Ma pean jõudma, kas või eelvahitideni!“ haamerdab peas.

Ta jookseb...

„Seisa!“ käratatakse pöösast.

„Omad!... Tänu taevale, omad!“ Ta hüüab märgusõna ja sööstub pöösa taha.

„Kohe... kohe... lõigake katki... kõidikud... Ruttu!“

„Mis kuradid sul siis kannul?“ venitab mees, silmates poisi seotud käsi ja otsides nuga.

„Kiiresti...! Ära viida aega... Oh, Jumal!“

Kõidikud langevad. Noolena pistab poiss jooksu, jättes eelvahid vahtima ammuli sui.

„Kuradi poiss, ei tea, kust sihuke lahti lastud!“ pomiseb habemik sõdur.

Poiss jookseb... Talud... Siin asub ratsamaakuulajate komando.

Uksega murrab poiss tuppa, kus täisriietuses komandoõlem puhkab voodis.

„Härra leitnant... ma... lipnik Niin...!“ lõõtsutab poiss korisevast rinnast.

„Mis? Mis on lahti!?“ hüppab leitnant voodist.

„Sattusime... punaste kätte... Lipnik Niin... temale tahavad punased... naelutada... paguheid õlgade... külge!“

„Saatanad! Kus nad on?“

„Ma juhatan... põgenesin... Hobune!...“

„Paari minutiga on komando sadulas. Maruhool kihutab õhe. Lendab üle kraavide, üle pöösaste. Kõige ees, vajunud kummuli hobuse kaelale, noor sõdur. Vaevalt püüvad teised ta jälil.

Kaua kestis too metsik jaht? Minuteid? Aga siis olid nad tundide pikkused...

Äkki peatab poiss hobuse: eel puude tagant paisatab tulekuma.

„Seal... seal nad on, veel puu juures!“ häälitseb poiss leitnandile.

„Maha hobustelt!“ käsutab leitnant.

„Hetke pärast hiilivad varjud läbi pöösaste ja sööstuvad lärmitsevaile punaseile... Sahisevad möögad, lööb sekka mõni üksik püssipauk. Kostab vandumine, oigamine, korisemine. Maas vingerdavad surmaagoonias kehad... Mõni üksik vaid on pääsnud põgenema.

Kustuva lõkke kumas näevad appiruttajad: vastu puutüve, jalgade ja rinna kohalt seotuna, seisab lipnik Niin. Pea on vajunud rinnale, räbalakspektstud riietest paistab verine ihu...

Leitnant ruttab puu juure: esimese pilguga näeb, et pagunid on löödud suurte naeltega õlgade külge...

Hilja! Liig hilja on jõudnud abi! Leitnant tõstab ettevaatlikult lipniku pea: veel on elu purustatud kehas. Krampplikult tõusevad allavajunud laud, tuhmid, surmavarjudes silmad tunnistavad leitnanti, sõpra, ja valulik naeratusvirve libiseb üle näo.

„Ma... ei ole... midagi öelnud!“ tuleb hingeõhuna raskeks läinud huultelt. Pea vajub järsult alla: lipnik Niin on surnud.

„Surnud! Surnuks piinatud!“ sosistab leitnant poolvaljult ja teda haarab metsik viha.

Noor sõdur on langenud lipniku jalge ette. Ta jõud on otsas. Kaks suurt pisarat veerevad tardunud palgeile.

Tummalt seisavad sõdurid, näod sünged, käed rusikas.

... aga siiski on kõige
maitsevam ja kasulikum

POPOFF'i tee.

K. A. Hindrey

(Mälestused iseseisvuse võitluspäevilt, 2. köide)

(Algus „Kaitse Kodu”s nr. 20)

Seal plaksatavad löögid vastu müüre. Kui kuulid puuseinte pihta tulevad, siis tühjast nagu tühjast aamist. Tohter Treumann küsib minult paberossile tikku. Ei tea, miks need soomlased seal õues hobust peaksid nülgima? Kapten Paulus tuleb longates mõisa-hoonest välja, tõstab käe, naeratab, ütleb midagi ja kaob kuhugi. Üks soomlane nülitava hobuse juures läheb vihaseks, kahmab püssi, jookseb aiapäälisele, laste mõned paugud ja tuleb jälle tagasi. Nüüd näen ma, et ei olegi hobune, vaid lehm. Kui ma mitte teistkorda vaadanud ei oleks, oleksin ma vanduda võinud, et hobune on.

Niisama ringi seista, kui teised tegevuses, on nagu häbi. Võtan püssi ja hakkam enamlaste poole paugutama, kuni raud kuum on. Meie mehed seal all nurmenõos on nagu plaksatuste rida. Sekka padistavad automaatpüssid ja kuulipilduja registab ikka hooti oma energilist juttu. Äkki näen, et Selling end imelikult küüru tõmbab, kätega tõukab, jalatallad taeva poole. On ta selgroost haavatud? Siis ei saaks end nii küüru tõmmata. Aga nüüd on jälle harilikus asendis kõhuli ja tema automaatpüss padistab jälle sekka nagu suur tedrekukk. Oli püssirike, muud midagi. Kuid aheliku keskel tõuseb üks pikk mees üles, hoiab end väga küüru, teine võtab ta käe alt kinni ja veab kuulipritsi enese järele küüni poole. Haavatud ja kuuliprits rikkes.

Vaenlane on metsa kadunud, aga ühest teisest tukast tuleb uusi välja. Neid ei saa siit müüri tagant lasta. Asume dr. Treumanniga välja ja laseme sealt. Üks punane on teistest ette tükkinud. Ütlen Treumannile, et hoidku õlg paigal, panem püssiotsa peale ja sihin hoolsalt. Saan äkki tugeva löögi käe pihta, mis püssi Treumanni õlalt maha viib. Üks Soome ohvitser on hoobiandja ja ütleb, nii võivat ma oma seltsilise

maha lasta. Kust mina seda võisin teada? Muud kohta püssi otsa toeks ei ole.

Major Ekström on äkki mu juures ja küsib, kas ma nägin, kuidas ta tule all kuulipritsi ära parandas. Luban taskuraamatusse tähendada. Treumann naerab. Siis on äkki Paulus seal ja käsutab üht noort punapõselist ohvitseri põiki üle nurme soomlastele teadet viima, et meie üks salk teises metsatukas ees on ja et ektust ei tuleks. See kõhkleb veidi ja sammub siis laulvast vuhisemisest läbi. Hoiab pea alla nagu vihma eest. Aga kas see aitab, mõtlen ma, vast tuleb kuul nimelt alt läbi. Üks telefoniraat tuleb vingudes maha ja vingerdab nagu madu. Ja nüüd on minu püss rikkes. On Jaapani karabiin ja ma olen kogemata Vene padrunid sisse ajanud. Ei saagi välja. Ja see rahe-sadu ja vingumine ei tahagi lõppeda, kannatamatuks teeb. Ootad nagu äikese lõppemist, mis ometi ju peaks tulema.

Üks Soome jalgrattamees kihutab meie juure. Küsib major Ekströmilt, kas abi vaja. Kapten Eskola, kes Narva poole tormab, on ägedat laskmist kuuldes küsima saatnud. Ei ole mingit abi vaja. Ta kihutab tagasi.

Kuid siis jääb äkki kõik vaik. On nii vaikne, et imestad ja närvid tagantjärele surisevad. See vaikus on nii kosutav. Tõmbad kergendatult õhku ja saad aru, et sa kogu aeg pinevuses oled olnud. Meie ahelik tõuseb püsti — vaenlane on tagasi löödud. Aegamööda sammuvad kõik küüni poole. Ma ruttan sinna, paraviisi pöörab Selling ümber küüni nurga ja naerab, et kuldhambad läigivad. Jah, automaatpüss oli rikki läinud, saanud aga jälle korda seada.

Haavatud on veltveebel Viruhoff, kõhust. Veel paar meest. Need vaja laevadele viia. Keegi pakub end viima, kuid kuulipilduja mees, keda ei lasta. Mina

Vedades kuulipildujat enda järel liikusid nad küüni suunas.

olen siin kaunis üleliigne, pakun ennast. Veltveebel asetatakse reele, paar haavatut veel, üks neist jaksab kõndida ja püssigi kanda, pahemast käest vigastatud. Panen Viruhoffile, kes verekaotusest lõdiseb, oma palitu peale. Ta tänab südamest, arvab, et ei tea missugune heategu. Kuid mul on palav ja ilm ei olegi külm. — Nii saadakse motiividest sagedasti viltu aru. Ja siis läheb reis lahti. Aga kuule pean ma saatma, võimalikult ruttu, tagavara olevat lõpukorral.

Hakkab juba pimedaks minema, imestan ma, nii ruttu! Sammun ees, udu langeb jälle. Kaotan õige tee, satun Mereküla poole, süda läheb täis, aega läheb raisku. Siis leian ühe risttee, mis Utria poole võiks viia. Hämaras tuleb kaks meest vastu. Vaenlased? Omad? Peidan pahema käe valge sidemega seljataha, võtan reelt saadud uue karabiini laskevalmis ja süda hakkab lööma. Kuid usun, et alla vannuvad, sest meid paistab ju suurem hulk olevat — ega nad ei tea aimata, et reel olevad mehed on haavatud. Nii oleks meid kokku nende silms ja selles hämaruses ühes küüdimehega kuus, neid kaks. „Kes on?“ hüütakse. Kergendatult vastan, et omad. Olidki Utriasse jäänud mehed, teine neist tuttav. „Kuidas lahing läheb?“ — „Hästi — punased löödi tagasi.“ Ja annan haavatud nende hoolde alla, ruttan ise otseteed laevade poole, et rutem padroneid saata, satun vaenlase upakile lastud patarei peale, kallakut mööda alla. Ragin Laagna all läheb jälle suureks. Olengi seal, kus maale tulime.

Rannale jõudes näen, et neli laeva lähevad Narva poole, nende seas ka see, kuhu haavatud pidin mahutama. „Lennuk“ aga seisab veel siin. Kuni haavatud järsku mäekallakut mööda enesele teed otsivad, mõtlen sõita ühele laevale, et mehi vastu saata. Aga rand on tühi, mitte ühtainumast inimest. Ainu't mõned padrunikastid seisavad üksi, ilma vahtideta. Ja vee sees mõned paadid, nende seas üks meie laevade oma ilma aerudeta. Rand, kus enne kaldal rõõmsalt erutatud inimesed läbisegi kõndisid, nii jumalatühi, et õudne on. Kus on need kõik, kes meile teed näitasid, nõu andsid, meile abiks olid? Midagi ärahirmutatut on kõikide

nende kinniste uste taga. Püssipäraga vastu üht ust põmmutan viimaks ühe naisterahva hääle kuuldavale, ähvardan läbi ukse lasta, kui ei avata. Olen vihane ja muigan ühtlasi nii ruttu omandatud sõjakate maneeride üle. Kui avatakse, käsin mulle välja võtta kust tahab mehi, kes mind laevale sõuaksid. Ta jookseb otsima, ühe mehe sai oma majast, teise toob kustki mujalt, kolmanda kätteleitu saadan haavatutele vastu. Kaks meest sõuavad mind üle. Küsivad, kuidas lahing käis. „Hästi,“ vastasin, „esialgu meil kaotusi vähe, vaenlane sai lüüa.“ — „Meie aga arvasime, et punased võidavad. Siin anti isegi käsk sõjamoon laevale tagasi viia.“ — „Tohoh, kes niisuguse loru käsu andis?“ — „Tea mina, aga üks mundris härra ütles, et punased tulevad, siis viidi kõik laevale.“ Tore mees, see mundris härra — kes pagan siis laevade tulepiiri alt padrunikaste ära võiks võtta!

Ma ei saanud millestki enam aru. Mulle anti käsk padroneid, Vene ja Jaapani omi, ja kuulipildujate linte järele saata.

„Jah, aga miks need padrunikastid siia kaldale jäid?“ küsin. — „Need olla soomlaste omad, neid ei tohtida puutada ühti.“

Pärast siis kuulsin, et meie mehed olid sunnitud hurraaga tormi jooksuma vaenlase bluffimiseks, ilma et neil täakegi tühjade püsside otsas oleks olnud. Ja olid seega vaenlase pealetungi seisma pannud.

Seletasin meestele sõjaseaduse karmused ära ja teatasin, et ükski kaldalt eemale minna ei tohi, et esimese kättejuhtuva hobusega soomlaste sõjamoon Utriasse saadetagu, laevalt tulev sõjamoon meie küüdimehega, kes haavatuid toob, hädakorral soomlaste ja meie varustus ühele reele mahutatagu, Utriasse saadetagu, kust sõdurid ta edasi toimetavad Laagnasse.

Laevad võtavad mind vastu mõned näod, mis nagu kooritud piima juustust on: Mis on? Kuidas läheb? Kus punased on?

Ma ei tea muud ütelda kui rahustavat. All kajutis küsib minult üks Soome pealik, kuidas seisukord oli, kuidas punased paremalt tiivalt läbi tahtsid murda, kuidas kahekordsed ahelad neile vastu saadeti jne. Tema ütleb, et tema arust asi ka nii pidi olema, kuid üks mitschman, kes maalt tulnud, toonud hoopis halvemaid teateid. Juttu segab üks tugev plaksatus. Ankrut hiivatakse. Laevalael ütleb mulle kõne all o'nud paanikakokk mitschman, et vaenlane meie poole ühe granaadi on saatnud, mis üsna laeva lähedal merde kukkus. Hakkame „Lennuki“ poole liikuma. See võtab meid oma külje alla nagu suur lind poja tiiva alla. Mind kutsutakse „Lennukile“ ja vanem ohvitser küsib, kas minu arust õige oli, et „Lennukilt“ sinnapoole tuld anti, kust meid endid tulistati? Kas see vast mitte oma soomusrong ei ole, kes meid eksikombel pommitab? Kas soomlaste teated õiged on, et Vaivaras meie ratsapolk seisab?

Minu teada on soomusrong võõras ja Vaivaras ratsapolku ei ole — Utrias seisev rood on kaks korda Vaivarasse maakuulajaid saatnud, kes seal enamlasti kindlaks on teinud. See soomusrong toetab ju neid, kes lõhkevate kuulidega meie peale lasevad — meil lõhkevaid kuule ei ole, meie soomusrongidel ka mitte.

„Tak i shaarit?“ küsib vanem ohvitser ikka veel usutades. Mina võin ainult kinnitada, et meie meestel hea meel oli, kui merelt mõned sumakad vaenlase poole lendasid.

„Vaadake,“ tähendab keegi. Pime on juba ja komandosillalt hästi näha, kuidas Vaivara poolt, kust meid lasti, tuli välgabab. Aga ta sähvab lühikese joana nüüd imelikul viisil läänepoole. Ja läänepoolt ühelt maaninalt sähvab teine tuli vastu. Hurraa — meie maavägi! Nüüd on selgem kui selge: vaenlase soomusrong peab ka tagasi laskma, meie päralejõudnud maaväe patareiga võitlema. Tomingas, mereväe ohvitser ja vana tuttav õndsatest ülemkomitee aegadest, jõuab ka laevale. Olevat Korffi jaamas käinud. Seal olnud soomusrong, keda omaks pidanud, kuid olnud võõras.

„Lennuk“ hakkas meie patareid oma pikkadest torudest toetama.

Lähem haavatuid vaatama. On veel uusi juure tulnud, viis meest, nende seas tuttav ohvitser Jõesaar. Mereväe arst Multer on neid sidunud, ütleb, et mitte kellegi haavad ei ole kardetavad. Haavatud jutustasid, et üks voor padruneid juba pärale on jõudnud. Aga teine enamlaste pealetung olevat olnud veel metsikum kui esimene.

Siis tuleb veel üks dessantpataljoni mees ja ütleb, et Laagnal ikkagi segadust on. Küsinud ühelt soomlaselt, kuidas lugu, see vastanud, et kõik on pimedas segamini läinud, punased ja valged.

Heidan ühes kajutis pikali, kuivatan jalgu ja püüan mõelda ja kokku võtta, mis kõik nähtud.

Jah, Utrias maalemineku järele oli neli enamlast nurmel maas nagu kurvad nartsud. Kaks oli ses mõisas maas, kust haavatutega tagasi tulim, kus ainult veel korstnad seisid ja kus teed küsides üht naist sundisin voodist koti alt oma meest välja tooma teenäitajaks. Teel küümanud mullakambad, mis laevade kahu-

Teenäitaja käsutasin ma välja otse voodist.

rid laiali olid külvanud. Purukslastud puud. Rõõmsa näoga tütarlaps, kes enne võitluse algust Laagnast koju rattas: oli vist oma hobuseid näinud. Minu küüdi-mees, kes rõõmsalt vandus: „Ei saanud kuradid meie kartuleid kätte. Enne jõudsite pärale.“ Oli julge mees, lubas kõik kuulikastid meie meestele kas või üksi kätte toimetada.

Jutustas: „Meestele oli käsk antud, ülemaakonna-line käsk, kartulid kõik veovalmis panna. Peale selle oli mobilisatsioon välja kuulutatud. Mehed aga hoidsid endid varjul. Äkki aga jõudsite teie punaste seljataha, ja kõik kartulid ja mehed olid päästetud, muidu oleks meid sunnitud raibetega kaasa minema. Aga hobuseid viisid palju ära. Ehk saab need aga veel Narvast kätte.“

Pikutan ja mõtlen, kas õige Laagnasse tagasi minna. Siis tuleb aga kaptan Pauluselt kiri, et seisukord tõsine. Ta olevat ümber piiratud ja kolm paremat ohvitseri kaotanud. Ümber piiratud? Kuidas siis sinna pääseb? (Kell 3 öösel tuleb aga teade, et Paulus Narva poole hakanud minema).

Vahepeal pommitavad Jõesuhu sõitnud laevad Narvat. Tulised kaared läbistavad musta taevast ja raketused kajavad tumedalt kaua edasi.

Heidan veidi pikali. Kuulen veel läbi poolune, et Narva on juba võetud. Ja olen siis magama jäänud.

Hommikul anti teada, et kõik laevad Narva-Jõesuhu on käsutatud. Punased olevat Jõesuu juba üleile tühjaks teinud. Enne lahkumist olid nad veel inimesi, nende seas naisi, maha lasknud.

Laevad hakkavad liikuma. Tunni ajaga jõuame pärale. „Lennuk“ seisab juba seal, üleval komandosillal Pitka rõõmus nägu randlase mütsi all. Ronin pardale ja raporteerin temale enese teada üsna sõjaväeliselt. „Lennuk“ võetakse meie laeva poolt järele ja veetakse ahtritpidi Narva-Jõesuhu, kus mõlemal kaldal inimesi palju, kes meid uudishimulikult vaatlevad.

Tekib küsimus, kuidas Narva pääseda. Kogu päev läheb kaotsi, ikka on jälle, kui kustki hobuse saan, see juba ruttu sinult kuidagiviisi üle löödu. Viimaks saan ühe suure valge mära, toreda kondiga, vist kustki mõisast. Aga väga nälginud. Küüdi-mees sõnaahter ja tuim. Ainult kui laevalt pätsi leiba toon, lähevad silmad niiskeks. Ta ei olevat nädal otsa leiba näinud. Olevat ainult sõidutama pidanud. Enne punaseid, nüüd valgeid. Hobune saab mu kõva leiva.

Minuga koos tuleb salk mehi, keda viimati Utrias nägin. Neil on vang kaasas. Madrus, eestlane, kes end ise ühest majast välja tulles vangi andis. Madruse sineli asemele on temale peale kõrvakiilude sõdurisinel antud. Tema kaaslane, venelane, kes väljakutsuv oli, on maha lastud. Sinel on küll antud, aga madruse mütsi asemele ei olnud midagi anda. Nii tõllerdab ta õnneliku naeratusega meie keskel, närib leiba, mida temagi ammu ei ole näinud. Aga ta sööb su südame otse haigeks, ta piinab sind lõpmata, sest jääb alati maha. Ja soomlased kargavad otsekohe kallale, et madrus või? Antagu ainult neile kätte.

Ma ei jõua enam ja ütlen temale lõpuks üsna rahulikult, et ta vist Jumala nimel vandumist ei usu, aga

et ma temale ausõna annan: kui veel maha jääb, siis lasen ma tema ise surnuks, sest seda jagelemist soomlastega ei kannu mu süda enam välja. Ja nüüd hakkab ta uskuma.

Pimedaks läheb. Igalpool surnukehad teel. Ühe üle komistan, paremast käisest lirtsus midagi libedat ja külma sisse — veri. Jälk tunne. Ruttame edasi.

Ometi kord Narva. Pime kui põrgu. Igalpool sul soomlased ees: „seis“ ja „seis“. Karjud neile näkku, et dessantpataljoni mehed. Lõpuks mitmetunnilise otsimise järele ometi Pauluse staap käes. Vang ära antud, hobune lahti rakendatud.

Staabis leian kapten Rebase madratsil maas. Ta muudkui kõneleb. Kõneleb ja kõneleb. Oli Laagna all vangi langenud. Sõduril läinud püss rikki, visanud üle õla oma püssi temale kätte, saanud tema relva asemele, katsunud parandada, kui viis enamlast kallale tunginud ja tema vangi võtnud. Ta viidud Narva Anveldi ette. See kuulanud ta üle: „Mispärast te sõdite?“ — „Demokraatliku täiesti iseseisva vabariigi eest.“ — „Kas eestlased teid aitavad?“ — „Aitavad.“ — „Kes teie olete?“ — „Eesti vabariigi ohvitser.“ — „Kas soomlastel on nõu Peterburi peale minna?“ — „Paistab olevat.“ — See oli kõik. Ta viidud ära, et teda Peterburi saata ühes kahe teise Laagna juures vangi langenud sõduriga. Teel saanud vahid eest tõugata ja rongilt maha hüpata, tulnud Narva tagasi. Seal võetud uuesti vangi, tahetud mitu korda maha lasta, aga ikka on enamlastel aeg puudunud, sest taganemine oli ilmatu kiire olnud. Antud käsk teda Gatshinasse viia. Ühe küla juures saanud metsa kaduda, järelesaadetud kuulid läinud mööda. Ja nii sai ta tagasi.

Ta jutustab lõpmata. Tunnen seda. Tuleb magama panna, muidu kannatab mõni vedru — närvid liiga üles kruvitud. Sõjasaagiks on 20.000 pudelit rheinveini ja 2000 kasti kompvekke, c r è m e b r u l é e d, sakslastest siia jäetud. Sellest kokku saab head kuuma punschi, sest suhkrut ei ole. Joodan temale seda oma palavat ideed seni sisse, kuni laused ikka harvemaks jäävad ja ta lõpuks magama uinub.

Soomlased Eskola juhatusel olid nii ruttu peale tunginud, et enamlastel tõepoolest aega ei olnud kapten Rebast maha lasta. Kui Eskola Riigile jõudnud, põgenenud enamlasted sealt välja. Eskola otsustanud otse Narva minna, valinud tee pahemalt poolt ja joosnud oma saja mehega, kelle keskel muidugi ka meie Narva kooliõpilased olid ühes umbes 30 teise eestlasega, otse raekoja ette. Kogu maa Riigilt tehtud jooksus. Siis lasknud iga mees viis pauku õhku, mis linnas koleda se-

gaduse sünnitanud. Eskola seadnud 30 meest kuulipildujaga sillale, kuhu kolm roodu punaseid soomlasi lähenenud. Küsimise peale, kes tuleb, vastanud punakaartlased, et soomlased. „Punased või valged?“ — „Muidugi punased!“ — „Hea küll, tulge siis peale.“ Ja parajas läheduses tulistas neid kuuliprits. Kes surma ei saanud, langes vangi. Aga ka need ei jäänud ellu. Eskola ise jutustas, et ta nad ritta seadnud. Mõned neist olid ta ära tunnud, ütelnud, et nad tema isa vabrikust on ja armu paluvad. „Kas teie mu venna peale halastasite? Annan kaks minutit palvetamiseks aega.“

Ning ma tean, et siis need väikesed Soome poisid, need 13—14-aastased, kes välja näevad nagu pisikesed karmide nägudega mehed, ametisse astusid, hoolsalt sihtisid ja et sellest see veri tuli, millest ma mitte romaanis ei ole lugenud, vaid mida kallakut uulitsarenni mööda tasa alla nirisemas ise olen näinud.

Eskola kätte sattus vangi peale selle terve diviisivoor, diviisistaap, diviisi komandör, ühe polgu ülem, kokku umbes 300 inimest.

Narva oli võetud, kui alles Laagnal kembeldi. Pool tundi pärast Eskolat tuli teine rood soomlasi ühes kapten Pauluse poolt saadetud 60 mehega Jõesuust Kanerva juhatusel sisse kell 6.45 minutit. Narvas oli enamlaste jõud 5 polku suur.

Major Ekström ja kapten Paulus läksid Laagnast otseteed Narva ja jõudsid hommikul 19. jaanuaril sisse, samal päeval vist paremalt tiivalt kolonel Reek oma polguga. Öhtul pimedas tulid kalevlased lauluga sisse. Vist ainuke Eesti sõjaväeosa, kes tol ajal laulis. Ratsapolk oli varem tulnud, — ei leidnud pimedas kuidagiviisi staapi kätte, tahtsin Jonsoni näha. Järgmisel hommikul oli linn juba meie väeosasid täis.

Mõned üksikud episoodid:

Üks pikk roheliste õlalappidega kaitseliitlane, läki-läki peas, vist mõni metsavaht, küsib hommikul minult, kus Peterburi võõrastemaja (komandantuur) on. „Vaata mul sõjameest! Enesel püss seljas! Võta esimene ettejuhtuv narvakas kinni ja käse sinna viia.“ Ta naeratab heatahtlikult ja mina sammun edasi. Öhtul, kui Pitkaga ühel redelyankril Jõesuu poole asume sõitma, longib sama mees otsiva ja lootusetu ilmega meile vastu. „Kas Peterburi võõrastemaja leidsid?“ — „Ei leidnud.“ — Tuli ainult naerda ja käega heita.

Ise ma ei osanud end eelmisel öhtul ka teisiti aidata kui põrutasin mitmetunnilise tammumise järele püssipäraga ühe maja ukse vastu, võtsin sealt teejuhi kaasa kuni Pauluse staabini, lasksin ta siis sõdurite poolt tagasi saata, et soomlased heaks ei võtaks.

Nõudke ainult tuntud prov. JÜRGENS'i BOR-TYMOLSEEPI

Londonis suure aurahaga kroonitud. — Kaubamärk: „PESEV LAPSI“.

Kõrgeimas headuses tualettseep: vistrikude, tedretähtede, päevapõletuse ja üleliigse higistamise vastu, teeb naha siledaks ja valgeks.

MÜÜK apteekides, rohu- ja teistes paremates kauplustes.

Hommikul lähen õue hobust vaatama. Ta seisab kõige nelja jalaga laia tardunud vereloigu sees, jalgade kõrval on üks surnud mees sinelis. Keegi jutustab, soomlased ajanud teda taga ja lasknud siin maha. Ma pean vere sisse astuma. Leiba mul ka ei ole. Söödan hobust koorekompvekkidega. Ta on nii ahne ja nälgane, et mu pöidla hammaste vahele võtab ja lahti ei taha lasta.

Major Ekströmi staabis pahandab Kirotar, et ühtki komissari kätte ei ole saanud, kellelt ilusa kasuka oleks võinud võtta. Ta jutustab, kuidas alguses soomlaste „hüvän päivä“ väga õudne olnud.

Komandantuuris on sajad inimesed trepiastmetel tihedalt koos, alt kuni üles teise korrani. Näod täis ahastavat pinevust. Nii ära hirmutatud enamlaste verisest valitsusest, et iga kõvem sõna neid vaaruma paneb. Kui nimelt Pitkaga neist mööda üles sammume, panema tähele, et mõned kavalamad sabas ei soovi seista, vaid teistest mööda poevad, et rutemini komandandi ette saada. Käratan neile peale, et neil mingit eesõigust ei ole. Nad otse vajuvad tagasi alla ja kogu see rahvahulk nagu nõtkub põlvist. Selle suure kogu äkiline mõõn kõvema hääle ees sähvab südamesse, sellest ainsast kummardamisest hääle ees, nagu rukkipoold vajub tuule ees, sellest saan ma väljusarnase pildi, kui hirmus enamlaste valitsus siin on olnud.

Suur osa neist otsib omakseid. Enamlased on neid hulga kaasa viinud. Aga Eskola linna tormamisel on umbes 250 inimest vangist lahti saanud. Üks isa palub kirjalikult tema tütreid üles otsida, keda enamlased Kundast kaasa viinud. Üks on kahekümne-, teine kaheksateistkümnepäevane. Siin on ühel öde ära viidud, teisel isa, kolmandal mees — näod inimestel nii kurnatud, nii sügavajoonelised murest ja hirmust.

Veel üks episood: Kuidas äkki sõjanõukogu liikmeks võib saada! See kõik on niisugustel aegadel nii endastmõistetav, et alles tagantjärele imestad. Pitka võttis mind nõupidamisele kaasa. Osa võtsid veel Ekström, Reek ja Eskola. Tekkis küsimus, mis vangidega teha. Pitka vihaselt: „Kõik enamlased tulevad maha lasta.“ Reek, kelle silmist on näha, et ta vahetpidamata on marssinud ja vist mitu ööd ei ole maganud, kordab: „Kõik tulevad maha lasta.“ Kusjuures mulle selguseta on, kas kõik vaenlased või nende seast ainult enamlased. Ekström ütleb, et temale vastumeelt on vangilangenuid hukata. „Jaa, lahingu möllus, seal võib nii mõndagi juhtuda, kuid kui vangid juba vangid on...“ ta kehitab õlgu ja vaatab Eskola otsa. Eskola ütleb: „Mina lasen maha kõik soomlased, kõik komissarid ja kõik madrused. No novobrantsev ja ne rasstreljaju.“ Tema kõneleb Vene keeles, Ekström Saksa keeles.

Pitka pöördub minu poole, et mis mina arvan. Mina seletan, et kui mahalaskmise tarvidus on, siis peab tingimata liigitama. Ka madruste suhtes ei paista mulle Eskola summaariline viis mitte õige olevat. Sest tõin ise ühe madrusest vangi kaasa, kes „novobraanets“ oli, sunniviisil väkke võeti.

Otsustati siis liigitada. Kuidas sellega aga tegelikult oli, kuidas see end läbi laskis viia selle tuhina sees... kes seda teab?

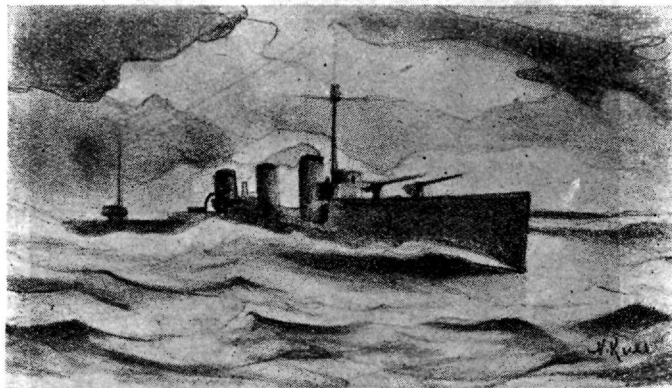
Peale lõunat tuli Pitka redelvankriga Pauluse staabi ette ja kutsus mind Narva-Jõesuhta „Lennukile“ kaasa. Sõitsime. Linn oli juba üsna puhas laipadest, mahalastud hobusedki ära koristatud — neid pidi põgeneva patarei eest maha laskma, et kahureid kätte saada —, ainult teel Jõesuhta oli üks Soome punakaartlane selili, vist hiljuti lastud. See noor sihvakas mees on nagu tardunud karjatus kivistunud kisendava suuga, käed üle pea visatud, juuksed nagu ahastuses püsti, pahem meelekoht kuulist ära viidud. Nii lamab ta keset teed, hõbused kardavad teda.

Metsas on üks lõhkemata granaat. Pitka tahaks teda heameelega kaasa võtta — riigi varandus. Mina ei soovi aga õhku lennata ja nii jääb ta sinna kehakalt helkima.

Narva-Jõesuus „Lennukil“ pillub lauas keegi lause, et ei tea, mis küll Kroonlinnas sellest mürast siin mõeldi. Mina kostan, et kas admiral vast vaatama ei sooviks sõita. Pitka võtab mõttest kohe niiviisi kinni, et võiks ju õige Kroonlinna ära võtta. Vanem ohvitser kohe nõus. Pitka arvab, et enne oleks vaja Laidonerile raadioga teatada. Mina usun, et teatamine ainult takistus toob, niisama võiks vaadata, mis seal on. Kuid Pitka küsib siiski raadioga järele. Vastus: Tulgu Tallinna nõu pidama. Säh sulle.

Ja pärast saime Kroonlinnast ületulijailt teada, et raadioteade seal kinni püütud ning et seal kirjeldamatut paanika ja põgenemine lahti läinud.

Eskola tuleb ka laevale ning „Lennuk“ pöörab nina Tallinna poole. Eskola on valge näost ja ütleb, et maal on ta mees, aga vett ta ei salli. „Lennukile“ antakse õli masinatesse, ta huugab aina merd mööda edasi, nii kiirelt, et krui juures vesi fosforestseerub. Ühtelugu uhab laineid üle parda, kajutid ujuvad. Kokskäri juures läheme hooga ja raginaga ühest liivaseljandikust üle, nii et laev peaaegu täiesti küljeli heidab. Viie tunniga olime Jõesuust Tallinnas.

Viie tunniga olime Jõesuust Tallinnas.

NANSENI «FRAM'IGA» OOS JA JÄÄS

KUULSA MEHE KUULSAID POLAARRÄNNAKUID

Fridtjof Nansen on oma villas Lyskeris, Oslo lähedal, 69 aasta vanaduses südamehalvatusse surnud. Kuulus polaaruuri ja lõpetas oma ülikoolistuudiumid Oslos, võttis juba noorena ette suuremaid reise, mis tutvustasid teda Põhja-Jäämerega, selle hädaohtude ja mõistatustega. Vaevalt kahekümneühe aasta vanaduses sõitis ta Jäämerel oma hülgepüüdja „Vikingiga“ ringi, matkas siis hea suusatajana ka kehaliselt suurte pingutustega vilununa Gröönis sisemaal. Oma reisi kirjeldas ta paljuloetud raamatuis; ekspeditsiooni teaduslikud tulemused äratasid siis suurt tähelepanu. Suure põhjanabasõidu ajal oli Nansen oma aurik „Fram'iga“ neli aastat Siberi Põhjamere jääs kinni. Ka seda reisi on uurija lähemalt kirjeldanud oma maailmakuulsas teoses „Läbi öö ja jää“.

Unustamatud on suured teened, mis diplomaat Nansen endale võitis oma õilsate aita-

mistöödega inimsoos. Kanda hoolt saksa sõjavangide eest Siberis ja vene revolutsiooni põgenikkude eest oli talle kõrgeks ülesandeks. Ta oli abimeheks vene elanikele nälja-piirkondades.

Rahvasteliidus oli Nansen alati liikumapa-nevaks jõuks sõja ja revolutsiooni tõttu kodu ja varanduse kaotanute aitamisel. Rahvuste lähenemise ideele on ta oma tahte ehtsuse ja jõuga osutanud suuri teeneid, ta on säravaks eeskujuks kõigile inimeste sõpradele. Nobeli auhind, mis ta sai ja mille ta heategevaks otsustab edasi andis, kroonib selle suure mehe aateid ja tööd. Ühes ta Norra-isamaaga leiab kogu tsiviliseeritud maailm Nansenit kui omaaja suurimat meest, julget uurijat, suurt inimsõpra ja üllast poliitikut. Järgnevad read, milles Nansen kujutab oma ohtlikumaid elamusid suure polaarsõidu ajal, aastail 1893—96, ja mis on võetud ta eelmainitud tähelepandavast teosest.

Neljapäeval, 3. jaanuaril.

Päev täis rahutust, vaheldusrohke elu, vaatamata selle üksluisusele; eile veel tulevikuplaanid, täna võib-olla katuseta pea kohal, maha jäetud jää.

Ärkasin vastu kella kaheksat ja kuulsin jää raginat ja murdumist, mis tähendas tõenäoliselt agavat jääsurumist. Kerge värin käis läbi kogu „Fram'i“ ja kuuldus raksatus. Kui tulin tekile, olin üllatunud, nähes umbes kolmekümne sammu kaugusel „Fram'ist“ suurt jäämäge, kuna praod jääs ulatusid juba kuni kaheksateistkümmene sammu kaugusele meie asukohast. Kõik lahtised esemed, mis lebasid sealpool laeva, kanti pardale, lauad ja plangud, mis suve jooksul olid meteoroloogide hütile tugedeks, samuti instrumentide kastid, lahutati tükkideks, kuna me ei võinud neist vähimatki kaotada. Seevastu oli loenöör, mille olime jätnud loeauku, kistud sügavusse. Jäämägi läheneb muretäratavalt visalt. On karta halveimat, kui ta jõuab meieni enne, kui suudame laeva jääst murda lahti...

Kui istusime õhtusöögil, kuulsime samasugust jää priginat ja raksust, mis tuli järjest lähemale. Lõpuks kuulsime raksatust otse endi all. Sööstsin üles. Seal hüüdis mulle Peder vastu: „Peame laskma koerad välja, näete, yesi on juba jää peal!“

Oli viimne aeg, et tulime, sest vesi voolas koerteruumi sisse ja seisis seal üsna kõrgel. Peder astus kuni põlvini vette ja tõukas ukse lahti. Enamjagu koeri tormas välja ja jooksis vett kõrgele pritsides ringi, kuna mõned pugesisid arglikult nurka, nii et pidime nad välja ve-

SUUR MAADEUURIJA FRIDTJOF NANSEN
35 a. vanaduses Põhjamaa ekspeditsioonilt tagasi tulles.

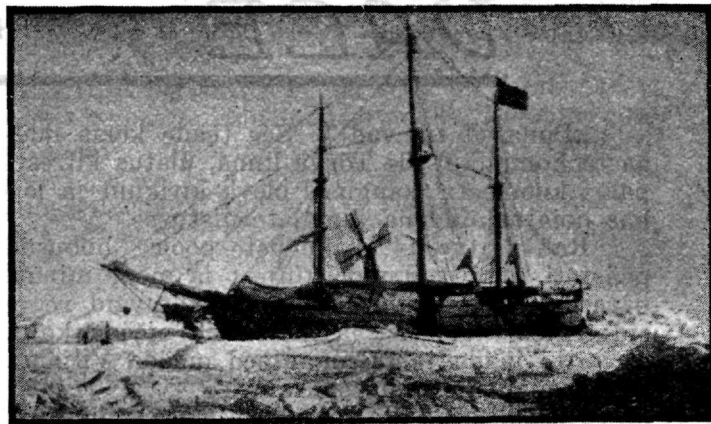
dama. Kui kõik koerad olid kindlas kohas, käisin ümber „Fram'i“, et näha, mis on juhtunud. Jää oli pikuti laeva lõhkenud, ja praost hoovas vett pahemale laevaküljele, kus jääpank alata pealesuruva jäämäe tõttu kaldus allapoole. Pragu oli tekkinud otse välisepapaja alla, mis oli nii-siis hädaohus ja tuli panna kelgule, et ta vedada paremale poole laeva — ühele suurele jääpangale. Samasse kandsime ka üksteist kasti pemmikaniga (kuivatatud liha), samuti kastid koerte kookidega ja üheksateist kasti leivaga. Meil on seal nii-siis täielik moonaladu, mis loodetavasti on üsna kindlal kohal, sest jää on seal nii paks, et see vaevalt murdub. Peale selle tõime üles tekile edaspidiseks korralduseks neli plekkkannu petrooleumiga, kakskümmendüks kasti leivaga ja suurema pemmikaniga tagavara, kakao, või jne., millest meie arvutuste kohaselt pidi jätkuma kaheksasajaks päevaks; ka panime telgid, keeduaparaadid ja muu sellesarnase valmis, nii et nüüd oli kõik ülal korras ja me võisime heita magama. Aga see oli ka juba pärast keskööd, kui saime valmis.

Kuna ma siin istun ja kirjutan, kuulen väljas uut raginat. Nii siis jääsurumine kestab. Kõik on parimas meeleolus ja näib isegi, nagu vaataksid mehed juhtumusele kui meeldivale vaheldusele meie olemise harilikus üksluisuses. Nüüd on ka kell pool kaks; mõtlen, et lähen parem oma kojesse; olen väsinud, ja taevast teab, kui pea mind jälle äratatakse.

Reedel, 4. jaanuaril.

Jäämägi kasvab ja rõhub juba kanda, aeglaselt, sest surumine kordub ainult teatud vaheaegade järele, ruttu — sest rünnak püsib visalt juba kauemat aega. Võib märgata, kuidas jääkuhi otsekui lähemale ronib. Praegu, kella ühe ajal, on see ainult vaevalt viis sammu laevamina läheduses seisvast lumemäest eemal. Sealt laevani on vaevalt kolm meetrit, nii et ei kesta enam kaua, kuni ta saabub meieni. Et jää laeva pahemal küljel jäämäe pealerõhumise tõttu vajub, siis kaldub „Fram“ sinnapoolle ja seda rohkem voolab vett üle uue jää, mis on tekkinud eile väljavoolanud vee pinnale.

Vaatlen jäämäge. Kui kindlasti ta edasi liigub! Vaatlen ka laeva ümber tekkinud ja laienevaid pragusid jääs; kuulsin, kuidas mu jalge all ragises ja raksus, ega tunnud tahtmist heita magama enne, kui võisin näha, et „Fram“ enda jääst on vabastanud. Praegu istun ja kuulen, kuidas jää algab uut pealetungi, lärmitseb ja pressib, mis tõendab, et jäämägi visalt läheneb. Kõik on valmis, et laevalt lahkuda, kui see on tarviline. Täna toome riided ja muu üles ja paneme igapähele kotti, juhuks, kui neid tuleb edasi korraldada. Vahil on käsk mind kohe äratada, kui jäämägi läheneb. Önn, et on parajasti kuuvalgus, nii et võime kõigest sellest koledusest midagi näha.

Nanseni ekspeditsioonilaev „Fram“.

Laupäeval, 5. jaanuaril.

Täna öösel magab igaüks täielises riietuses, kõige tarvilisemad esemed kõrval või keha külge kinnitatud; igaüks on valmis esimese hoiatushüüde puhul hüppama jääle.

Magasin hästi ja ärkasin ainult korra; kuulatasin jää riginat, hõõrumist ja raksatusi, kuni uuesti uinusin. Kella poole kuue ajal hommikul äratas mu Sverdrup ja teatas, et jäämägi on „Fram'i“ saavutanud ja tungib ägedasti peale, nii et jää juba püüdvat reelinguni. Ma ei kahelnud kaua, sest juba silmi avades kuulsin jää vihast mürinat ja paukumist, otsekui oleks viimne päev käes. Kargasin üles. Ei jäänud muud üle kui pidime kogu meeskonna äratama, kogu järelejäänud toidumoona kandma jääle, tooma kasukad ja muud varustusesemed tekile, et nad hädakorral iga silmapilk heita üle parda. Sellega möödus päev, ometi jäi jää rahule. Lõpuks lasti ka petrooleumipaati, mis rippus laeva pahemal küljel, alla ja lohistati suurele jääpangale. Kella kaheksa ajal õhtul, kui arvasime, et jääsurumine on vaibunud, algas veel suurem mürin ja raksumine kui enne. Kui tõttasin üles, tungisid suured lume- ja jäämassid üle reelingu ja telgi. Arvasin iga silmapilk jää sisse murdvat ja sissekäigu sulgevat. Kui tulin alla, hüüdsin kõik mehed laevalaele, ütlesin neile aga, et nad ei tuleks laeva pahemal küljel oleva ukse kaudu, vaid läbi kaardiruumi ja tüüri poolt küljest. Esiteks tõime kõik kotid salongist üles ja siis paigutasime kõik asjad, mis olid laevalael, kindlale kohale. Kartsin, et kui ust laeva pahemal pool ei hoita kinni, võiks jää, juhul, kui see murrab läbi, tungida üle laevalae ja läbi ukse, täita läbikäigu, suruda trepist üles ja sulgeda meid nagu hiirelõksu.

Polnud tarviline mehi kiirustada; selle eest hoolitses jää, mis pressis enda nii laevakülgede vastu, et arvasin kõik otsas olevat. See oli kole jooksmine pimeduses, millele omapoolt pa-

„Punased tulevad!“ See teade kõlas uue aasta hommikul üle Tõrva linna, ulatus kiiresti paari kilomeetri kaugusel oleva kirikuni ja lõikas hoiatushüüdena jumalateenistusse.

Rahvas tungis kiriku uste poole, hobused päästeti lahti lasipuude küljest ja mõne minuti pärast olid kõik nurmed täis kihutavaid rege- sid: rutati kõrvalisi ja metsateid mööda koju, et mitte jääda jalgu maanteed mööda Viljandi peale valguvale punasele lainele.

Nii tuli sõda Valgamaale. Tõrva ümbrus oli kuu aega lahingute tallermaaks. Kui mõnes talus elanikud õhtul heitsid magama Eesti va- bariigis, sest meie väed olid tunginud edasi, siis juhtus sageli, et hommikul kuuldi maja ümbruses venekeelset kõnet ja nähti „papaha- des“ punaväelasi.

„Oleks rohkem padroneid, peksaks varsti venelased tagasi, kuid pole millegagi lasta, näe- te, kümme padrunit, see on kogu mu laske- moon,“ kõnelesid kohalikele elanikkudele meie „läki-läkidest“ ja pastaldes isamaakaitsjad.

Seitsmeteistkümnenda aastane kooliõpilane Ed- gar Randma, kes viibis isakodus, nägi, et puna- väelastel on padroneid küllalt ja nad jätvad tervele hunnikule laskemoona põldudele. „See kuluks ära meie meestele,“ mõtles Randma.

Oli vaikne päev, kui noor Randma läks põl- dudele otsima padroneid. Varsti olid püksitas- kud täis kallist laskemoona. Kuna tema isako- du oli meie ja punaste väeliini vahel ja pärast terve päev kestnud lahingut oli saanud vai- kus, ei teadnud koolipoiss karta tabamist.

Äkki ilmus põldude vahel asetseva metsa- tuka tagant ratsanik ja kiire galopis kihutas Edgar Randma juure, karabiini hoides laskeval- mis.

„Kes te olete? Mis te siin luusite?“ uuris punaväelane, umbusklikult silmitsedes Randma kooliõpilase vormipalitu.

„Marss — staapi, küll seal selgitatakse!“ karkis ta, kui Randma tahtis hakata seletama, et ta jalutab oma kodukoha lähedal.

Ees koolipoiss, tema järel mõne sammuga kaugusel laskevalmis karabiiniga punaväe rat-

samaakuulaja, nii algas teekond linna, kus asus punaste staap.

Tänavail tulid vastu punaväelased.

„Keda viid seal, kas valgete salakuulajat?“ küsiti ratsanikult.

„Kes ta muu siis on?“

„Tuleb vist lasta maha...“

„Ega niisugustega muud pole teha,“ vas- tas ratsanik endastmõistetava lihtsusega.

See jutuajamine tuletas Randmale meele, et punaste sissetungimisel oli maha lastud kümnekond kohapealset tegelast, kelle süü sei- sis ainult selles, et nad kohalike kummunis- tide teadmise järele olid „valgete valitsuse“ poolehoidjad. Inimese elu oli odav... Ülekuu- lamine staabis ei töötanud midagi head ka Randmale.

„Ega vist küll ei pääse mahalaskmisest...“

See mõte ei lahkunud Randma peast. „Kui leiavad taskust padrunit, siis viiakse jõe ääre metsa...“

Staap asus turuplatsi ääres kõrtsihoones. Lükates Randma enda ees tuppa, kus laudade ääres istus viis punaväe komandöri, punaväela- ne teatas, et ta on poisi leidnud hulkumas eel- postide läheduses.

„Seltsimees komissar, see on midagi teie jaoks,“ sõnas üks komandöridest.

Komissar, keskealine mees kongus ninaga ja hirmuäratava näoga, oli Randma tuppa as- tudes tõusnud toolilt ja astunud paar sammu vangi poole. Ka tema tähelepanu köitis esime- sest silmapilgust Randma kooliõpilase-palitu.

„Käisite vaatamas meie seisukohti?“

„Ma pole maakuulaja, mind võeti kinni ko- du juures,“ vastas Randma, püüdes võita äre- vust. Koolis vihatud vene keel võimaldas nüüd vähemalt kõnelda tõlgita.

„Kuidas siis teie jäite siia, teised koolipoi- sid kõik võitlevad bursuide pool meie vastu?“ küsis komissar kurjalt.

Komissari iga uue küsimusega nägi Rand- ma oma seisukorda halvenevat. Padrunid tas- kutes põletasid nagu tuli. Oli kindel, et üle- kuulamine lõpeb läbiotsimisega. Kui leitakse

ni krooni pähe tüürimees, kes rutuga oli lõhku- nud lambid. Pidin veel kord minema alla, et midagi jalga tõmmata, kuna mu soome saapad rippusid kajutis kuivamas. Kui jõudsin alla, oli jääsurumine jõudnud oma kõrguspunkti; poolteki palgid ragisesid mu pea kohal, nii et arvasin, et nad langevad alla.

Varsti olid salong ja kajutid kottidest tüh-

jendatud, samuti ka tekk, mispeale olime tege- vuses kottide kaugemale jääle kandmisega. Jää möirgamise ja ragina tõttu kuulsime vae- valt, mida rääkisime. Ometi edenes töö hästi ja lühikese aja jooksul olime toimetanud kogu pagasi kindlasse kohta. Varsti lakkas ka jää- surumine, mispeale oli jälle kõik endiselt ra- hulik.

padrunid, lastakse ta maha pikema jututa. Ometi tahtis ta elada, elada...

Kuid sageli juhtub, et nähes silmade ees paratamatut surma vallutab inimese ükskõiksus ja alistumine saatusele. „Ega ei pääse, tapavad kindlasti...“ puuris veendumus koolipoisi ajudesse. Ta ei olnud mingi romantiline kangelane. Surmahirm oli ülekuulamise esimestel silmapilkudel pannud vabisema tema lõua, nii et ta vaid suure jõupingutusega sai välja öelda võrkeelseid sõnu, vastates ülekuulaja küsimustele.

Nähes end aetuna aianurka, kust ei saa enam põgeneda, surmahirmgi kadus Randmast ja asemele asus viha. Juba tahtis ta karjuda neile näkku, et ta hoiab jah „valgete“ poole ja korjas padruneid selleks, et eestlased võiksid maha tappa neid, punaseid röövleid. Siis vähemalt lõpeb kõik kiiremini ja ta sureb mehiselt, kangelasena, nagu ta lugenud romaanidest.

Kuid kas see on siis kangelastegu, anda end ise vaenlase kätte? Ta lastakse maha kui koer, sureb kasutult. Millist kasu toob kellelegi tema uhke käeliigutus?

Kõik need mõtted ristlesid mõne sekundi jooksul Randma peas. Ei, ise ei anna ta end välja! Kuid kus on väljapääs?

Siis tuli mõte, mis töötas pääsmist. Komissar oli öelnud, et kui tabatu ei ole bursuide poolehoidja, astugu ta punaväkke. Ta olevat vana küllalt, et võtta püss ja võidelda. Komissar, kes mängis temaga kui kass hiirega ja tahtis teistele näidata, kui osavalt ta sisse veab selle poisi, oli selle ettepanekuga välja mänginud oma trumbi. Kui Randma ettepanekule ei osanud midagi vastata, olid komandörid ironiliselt naernud.

Nüüd tahtis Randma julge v a l e g a päästa elu. Komissar ise oli viinud ta oma ettepanekuga kaudselt sellele mõttele.

„Ma astuksin küll punaväkke, kuid pean aitama vanu vanemaid. Vanem vend sai punakaardis olles lõhkeva kuuli selga ja nüüd ei ole vanematel kedagi peale minu, kes neid aitab.“

„Mis, vend oli punakaardis? Ärge vale-

tage, kus kohal?“ muutus komissar tähelepanelikuks ja komandöridki jäid huvitatult kuulama.

Randma jutustas, et vend oli punakaardis enne okupatsioonivägede tulekut, Raasiku juures sai valgekaartlastega võideldes lõhkeva kuuliga haavata ja punaväe taganemisel viidi ühes nendega Venemaale, kus jäljetult kadus.

Poisi jutt oli tõenäolik, kuna ta täpselt võis jutustada sündmuse koha ja aja. Ta kõneldes tõestisündinud loost, kuid siiski valetas.

Vend oli Raasikul olnud postiametnikuks. Kui punakaardi salk tahtis vallutada Raasiku lähedal olevat relvadeladu ja röövida tühjaks postkontori kassat, moodustasid postiametnikud kaitsesalga ja löid punakaardi tagasi. Võitluses sai Randma vend paremasse külge lõhkeva kuuli, mis tekitas kohutava haava, viis ära liha kogu parempoolsest seljast. Ainult saksa sõjaväearsti hool päästis haavatu elu, nii et ta okupatsioonivägede lahkudes sai sõita vanematekodu, et seal parandada haava.

See vale päästis Randma elu. Ülekuulajad jäid uskuma tema tõetruud jutustust ja lohutasi teda, et ärgu poiss kurvastagu, küll nad peksavad valged laiali ja vend tuleb Venemaalt tagasi. Mingu poiss pealegi tagasi ja aidaku vanemaid, küll nad valgetega saavad valmis isegi. Tulgu isa linna töörahva nõukogusse, sealt antakse temale abi, sest vanem poeg võitles punase valitsuse eest!

Kuidas saab poiss aga koju? Eelpost peab ta kinni ja toob tagasi linna. Sosinal peetud nõupidamise järele anti Randmale imelikult keeruline küünal ja kästi see anda valvepostil seisvale punaväelasele.

Randmale õlale patsutades saatis komissar ta minema. Mõne minutiga oli ta linnast väljas. Viimase maja juures pidas punaväelane ta kinni. Randma ulatas mehele küünla, mis nähtavasti oli leppemärgiks. Heites uuri-va pilgu küünlale, punaväelane pani selle tasku ja ütles: „Stupai!“

Järgmisel päeval liitus Randma edasitungivate eesti vägedega, tuues kaasa sada padrunit, mille eest temale jälle patsutati õlale.

Kaitseliidu karikavõistlused

Jõukatsumine kogu laskurpere vahel.

I. Lasketingimused.

1. Distsants — 200 m.

2. Märklaud — kõrvuti ülesseatud kaks märklauda: 1) paremal kaitseliidu 200 m kümneringiline märklaud (v. „Laskemäärused“ joon. nr. 4) ja 2) vasakul roheline kolmandikku ringjoontega. Intervall märklaudade vahel mitte vähem kui 50 sm.

3. Laskeasend — lamades toelt.

4. Padrunite arv — 12. 2 proovilasku ja kummagi märklauda pihta üks viielasuline seeria.

5. Laskmise aeg — piiramata.

6. Hinne — iga silm võistlusmärklauas (kümneringilises normaal- ja kolmandikku) annab ühe punkti.

7. Laskmise läbiviimine. Alguses antakse 10-ringilise märklauda pihta 2 proovilasku, milliseid näidatakse ühekaupa. Pärast seda antakse sama märklauda pihta 5 võistluslasku, milliste tagajärjed ka iga lausu andmise järele näidatakse. Lõppeks antakse 5 võistluslasku kolmandikku pihta ilma vahepealsete tabamuste näitamisteta.

8. Võistlusrelvana võib kasutada — kõiki mudelipäraste osadega Jaapani, Vene ja Inglise sõjaväepüsse, kusjuures on lubatud sihtimisvahendeid järgmiselt täiendada, parandada, ümber teha ja uute vastu ümber vahetada:

a) Jaapani ja Vene vintpüssidel võib harilikud teravaharjalised kirbud vahetada ümber teisetüübiliste karpude vastu (lehtkirbud, nuppkirbud, harikirbud jne.) ning vastupidiselt. Karpude välispidine kaju, kinnituse- ja käsituseviis on vaba. Keelatud on rõngas-, toru- ja teiste mittelastiste karpude tarvitamine.

b) Jaapani ja Vene vintpüssidel võib harilikude kolmnurksete sihiksälkude asemel kasutada teisekujulisi lahtisi sihiksälke (poolümmargused, „u“-kujulised, nelinurksed jne.). Vanu kolmnurkseid sihiksälke ei tohi ümber parandada, kui võib: 1) sihikule uue sälguga kaelused panna, 2) uue sihiksälgu vanale juure kinnitada, kuid selle juures ei tohi sihtjoon pikeneda üle 5 mm, 3) laiu sälguavausi. sihikut mitte-rikkuva ainega täis valada ja täiteainesse uued sälgud teha.

Juuretehtud dioptrite ja optiliste sihikute tarvitamine pole lubatud.

Märkus: Uue sälguga klotside kinnitamiseks võib sihiku kaelusesse puurida auke, kuid seejuures peab vana kaelus tarvitamiskõlvuliseks jääma.

c) Inglise vintpüsside sihikute dioptri ava suurus muuta ei tohi, kuid on lubatud dioptri-raamile nelinurkseid või teisekujulisi klotsse juure kinnitada, et suurendada sihikusälgu raami laiust; samuti võib kasutada laiema raamiga dioptreid, kuid seejuures peab dioptri ava läbimõõt jääma ühesuuruseks originaaldioptri ava omaga.

d) Inglise ja Jaapani püssidel võib sihikkaeluse vertikaalse liikumise reguleerimiseks juure teha erilisi mikromeetrilisi kruvisid, kuid nende kõrvaldamise järele peab vana sihik tarvitamiskõlvuliseks jääma.

e) Kõigi sõjaväepüsside päästemehhanismi trikkel peab välja kannatama vähemalt 1,75 kg sirgjoonelist vedu.

f) Sõjaväepüssidel võib ka teisi osasid vahetada ümber, kuid ainult originaalsete mudelipäraste vastu, välja arvatud vintraud, mida võib vahetada ümber ka mittemudelipäraste vastu.

Laskesport kaitseliidus on alati leidnud väärikat hindamist ja seda mitte üksi sportlikkude ülesannete, vaid peamiselt meie kaitsespublitsuse töstmise tõttu.

Uudisena käesolevast aastast hakatakse korraldama kaitseliidu karikavõistlusi, millede ülesanne on tõmmata ligi rõhuv enamuse kaitseliidu perest. Kaitseliidu karikavõistlused — need on võistlused mitte üksnes parimate laskurite, vaid kogu kaitseliidu laskurpere vahel.

Avaldame allpool nende võistluste määrused lugejatele lahkeks tutvumiseks.

g) Sihiku ja kirbu katete tarvitamine on lubatud, kuid need katted ei tohi olla abisihtimisvahendeiks.

9. Laskemoona võistlusteks annab maleva pealik, kuid laskureil pole keelatud oma kulul muretsetud laskemoona kasutada.

II. Võistlusmäärused.

§ 1. Karikavõistlustest võtavad osa kõik kompaniid, üksikud rühmad, eskadronid, patareid ja teised alalised eriuksused täies koosseisus, kui nende liikmete arv nimekirja järgi on mitte alla 30-ne, vaatamata sellele, missuguses laskeklassi üksuses seisavad kaitseliitlased.

§ 2. On keelatud: eriliste võistlusüksuste moodustamine; võistluse ajaks laskurite ümberpaigutamine mõne üksuse lasketasapinna ajutiseks töstmiseks; teised igapäevase elu nõudeist mittetingitud organisatsioonide muutmised ja muud toimingud üksuste laskepinna kunstlikuks muutmiseks.

Kui mõne üksuse suhtes tehakse kindlaks käesolevas §-is loeteldud tegevused, kustutatakse see üksus kogu kalendri-aastaks karikavõistlustest osavõtjate üksuste nimekirjast vaatamata sellele, kas ta on võistluslaskmise sooritanud või mitte.

§ 3. Võistluslaskmine loeb ainult siis, kui sellest võtab osa mitte vähem kui 50 % üksuse nimekirjas seisvaist kaitseliitlastest.

§ 4. Karikavõistlused viiakse läbi maleva pealikute korraldusel kohalikel laskeradadel igal aastal 1. maist kuni 30. novembrini. Võistlust võib läbi viia tervele üksusele korruga või jaotatult allüksuste järgi mitmel tähtajal, kuid selle tingimusega, et igal võistluspäeval peab läbi laskma terved üksuse allosad (rühmad, jaod jne.).

§ 5. Iga karikavõistluse juhtimiseks ja läbiviimiseks määrab maleva pealik kolmeliikmelise vahekohtu, kelle koosseisu kuuluvad: juhatajana peakohtunik ja liikmeiks kaks kohtunikku väljaspoolt malevkonda, kelle koosseisu võistleja üksus kuulub (viimaseist kohtunikest kogu laskmise aja viibib üks tuleliinil ja teine märklaudade juures).

Vahekohtule määratakse abiks vajaduse järgi abikohtunikke, korraldajaid ja teisi ametmehi. Küsimuste otsustamisel abijõududel hääleõigust ei ole.

§ 6. Karikavõistluse tehniline korraldamine selles osas, mille kohta ei ole seatud üles erinõudeid käesolevais „võistlusmäärustes“, sünnib „Kaitseliidu laskesportlaste määruste“ alusel.

§ 7. Võistlejate üksuse paremuse väljaselgitamine sünnib järgmiselt: kõigi võistlustest osavõtjate laskurite poolt väljalöödud silmad arvatakse kokku ja saadud üldsumma jagatakse üksuse koosseisus laskmisepäeval nimekirjas seisvate tegevliikmete arvu peale, millega saadakse kätte üksikmehe keskmine tagajärg.

8. Üksuse paremuse hindamine sünnib üksikmehe keskmise tagajärje põhjal.

Paremuse hindamisel arvutatakse kuni tuhandiku murdudeni.

Näiteks: võistlevad Undla ja Koiola kompaniid. Esimese nimekirjas võistluspäeval 65 meest, teise — 72 meest. Undla kompanii laskis võistlustel välja kogusummas 3415 silma. Üksiku mehe keskmine tagajärg 3415:65=52,538. Koiola kompanii laskis kogusummas 3765 silma. Üksiku mehe keskmine tagajärg 3765:72=52,277. Võistlusel saavutas paremad tagajärjed Undla kompanii.

§ 9. Paremuse hindamine sünnib maa- ja linnaüksustele eraldi. Esikohale tulnud maaüksus omandab kaitseliiduülemä rändkarika ja nimetuse „Kaitseliidu parim maa (üksuse nimetus) sõjaväepüssidest laskmises“. Esikohale tulnud linnaüksus omandab kaitseliiduülemä rändkarika ja nimetuse: „Kaitseliidu parim linna (üksuste nimetus) sõjaväepüssidest laskmises“.

Märkus: Maa malevate linna üksused kuuluvad linnaüksuste hulka, kuna alevite üksused kuuluvad maaüksuste hulka.

§ 10. Üleriiklike karikavõistluste tagajärjed on aluseks ka malevate ja malevkondade parimate üksuste väljaselgitamisel sõjaväepüssist laskmises, kusjuures neile antakse nimetused „N. maleva (malevkonna)

parim (üksuse nimetus) sõjaväepüssist laskmises“, ja vastavaid auhindu võimaluse järgi.

§ 11. Senini kaitseliiduülemä poolt ja peastaabi kaudu annetatud rändauhinnad parimaile kompaniidele laskmises (malevais ja malevkondades) kuuluvad alates 1930. aastast väljaandmisele ainult karikavõistluste tagajärgede põhjal.

§ 12. Võistluse protokollid peavad olema varustatud kõigi vahekohtu liikmete allkirjadega. Originaal-protokollid saadetakse peastaabi õppe- ja spordiosakonda hiljemalt 14 päeva pärast võistluse lõppu. Hiljem seda väljasaadetud protokollid ja sellega ühes nendes protokolleeritud võistlused loetakse maksusetuks ja nende asemel kalendri-aasta jooksul uusi võistlusi korraldada ei ole lubatud.

§ 13. Võistluspäeval üleskerkivad arusaamatused ja esitatud protestid otsustatakse vahekohtu poolt otsekohe kohapeal, kui need on esitatud mitte hiljem kui 1 tunni jooksul pärast võistluse lõppu.

1) Hiljem esitatud protestid, 2) väljaspoolt võistlejat üksust, kuid maleva koosseisu kuuluvate kaitseliitlaste poolt esitatud protestid ja 3) edasikaebused vahekohtu otsuse peale saadetakse vahetult maleva pealikule, kelle otsus on lõplik.

Ühe maleva protestid teise maleva „karikavõistluste“ läbiviimise kohta esitatakse kaitseliiduülemale, kelle otsus on lõplik.

Spordielust Harju malevas.

Kehva talve lõppedes muutus ka spordielu. Vähe-seist talispordi võimalusist tuli loobuda ja asuda suvispordi harrastusele. Harju maleval on selle arendamiseks maa üksusis kasutada spordi-instruktorid, kes kergesportis ja mängudes on asjatundjad.

Nehatus korraldatud kursustel oli esimesel kursuse päeval 26 malevlast, teisel päeval 24 malevlast. Osa malevlasi-sportlasi pidi tööolude tõttu jääma eemale.

Mõni malevlasist tuli kursusele vaatamata sellele, et kogu päeva oli teinud rasket tööd. Loomulik järeldus, et huvi spordi vastu ei sureta ka raske töö, vaid sportides unustab kõik raske töö pingutused.

Kahju vaid, et pole suudetud spordiplatsi alla koolvat maa-ala lõplikult tasandada, mis osaliselt takistab mõnede spordialade harrastamist.

Pesapall huvitab malevlasi iseäranis. Löögid tulevad ootamatult hästi välja.

Võrkpalli mängutasapind on kaunis rahuldaval kõrgusel, sest huvi võrkpalli vastu Nehatus on.

Kibedamaail tööaegadel on raske malevlasi-sportlasi tuua sportima. Neil aegadel on ainuke päev pühapäev. Töö vaheaegadel on kõik nõus sportima.

Sportides tõuseb tuju, sportlane tõuseb välja oma elumurede piirkonnast, talle tekib tunne, et ta suudab korda saata midagi, mis on suure väärtusega kaitseliidu liikumises. Sport arendab ühistunnet, mis on samuti suure väärtusega.

Kaitseliidu spordiliikumine haarab suuremat hulka kui suudab seda samasihiline eraliit. Selles suures liikumises on Nehatu kompaniil vääriiline koht just eriti suure huvi tõttu spordiliikumise eduks.

Harju maleva 5. aastapäeva puhul peetakse 14. kuni 15. juunini 1930. a. Keila alevis suuremad spordi- ja laskevõistlused.

Spordivõistlustest võtavad osa malevlased A, B ja üldklassis, noored kotkad ja naiskodukaitse. Kavas: jooksud, hüpped, granaadiheide sõjav. kolme-võistlejaile, pesapall, kaugusviske, teatejooksud, rännakvõistlus, võrkpall — meestele, naistele; jalgpall ja köievedu meestele. Rahvatantsude ja võimlemise demonstratsioonid naistele.

Võistlusile on pandud välja rida individuaal- ja rändauhindu.

Peale spordi- ja laskevõistluste kavatsetakse pidada samal ajal Lääne-Harjumaal rahvapäeva segakooride ja orkestri ettekannetega.

Seega kujunevad 14. ja 15. juuni suuriks Harju maleva ja Lääne-Harjumaal pidupäeviks.

E. K.

K-l. Pärnumaa maleva Halliste malevkonna Mõisaküla kompanii lasketiiru ehituse talgud 14. V 30.

PILTE MUISTSEST EESTI ELUST

«Abielu on nagu härra käskib, laulamine on ilma viis.»

Nii üteldi vanasti. Aga praegu ütleb rahvasuu veidi teisiti: „Abielu on nagu sõna sünnib, laulamine on ilma viis“. Vanasti ei tohtinud sõna sündimise peale keegi mõeldagi. Sellest üks pildikene.

Orjapõlve aegu elas üks naljakas ja tujukas härra, kes vaeste taluinimeste või orjalastega paarimise juures nalja tegi. Kes oli kõrk, rikas või uhke tüdruk, selle pani ta kõige nurjatuma ja näotuma poisiga paari. Noorte meeste seast kõige pilgatavam pidi niisugusele alati osaks saama. Härra tahtis kogu oma järeltuleva valla sellega teha ühesuguseks, et ta vaesele poisile rikka tüdruku naiseks andis ja rikkale poisile kõige vaesema neiu kaasaks kinkis.

Ükskord olnud üks rikas mees, kes oma pojale ka rikast naist kuulnud. Härrakene saanud sellest kustki nuhku (see on: salamahti teada) ja kui ükskord rikka mehe poeg tuli mõisa teole, arvas ta tulnud olevat paraja aja teda ühe kõige vaesema neiuiga paari panna. See oli verivaene, aga ilus seitsmeteistkümnepäevane tütarlaps, kelle ema oli surnud, isa elas rikka mehe maa peal olevas hurtsikus, mida oleks võinud pidada ennem karu pesaks kui inimese peavarjuks nimetada. Vaene mees oli ühe jalaga ja toitis kerjates oma pead, kasvatas ka tütre suuremaks, kuni juba „katsa aastane kaunis karjus, ütsä üli hüü“ välja tuli. Siis andis ta tema teise või võõra manu välja, kus ta oli ka tüdrukuks nagu vaene ori kunagi ja käis mõisas teol.

Ühel päeval kirjutas härra kirikisandale tähe, saatis rikka mehe poja vaese neiuiga sinna, kus kirikisand nad härra tahtmise ja tuju järgi, sealsamas, ilma üles hõikamata või maha kuulutamata pidi äragi laulatama. Noormees läks koju vaese naisekesega, kes häbelikult ja hirmunud läve ette seisma jäi. Rikas mees küsis pojalt: „Kes on see, kellega sa seal ühes tulid?“ Poeg pahvatas suure häälega nutma ja ütles läbi nutu: „See on mu naine, kellega ma härra käsu peale paari pidin minema ja tähe järgi kirikisandast laulatatud saama.“ Ei aidanud ema nutmine ega isa salajane kirumine. Poeg oli ilmaliku ülema võimu all ja vaimuliku-mehe pühal talitusel naisemees, — muud midagi. Rikas mees pidi sanditütre vastu tahtmist miniaks vastu võtma, mis talle nii vastumeelt oli, et pojale pulmadki pidamata jättis.

Braavo, iseäralik jahipeni!

Vanasti elas Vastseliina mõisas kuri härra või valitseja, keda kutsuti Milleriks. Oli üks ütlemata kuri mees, keda ma poisikesepõlves ise ka nägin ja kuulsiingi veel, kuis vaesed inimesed tema käes nagu metallise käes röökisid ja täntasid. Meie siis noh elasime mõisa lähedal ja kuulsime kõik, kunas härra nurmel käis. Siis oli alati õige kõva täntamist kuulda. Saanud ei veel tõprale sellest, et ta ise inimesi kepiga

tampis ja kurjel kupjail laskis kolkida. Oli teisel üks suur musta ja valget kirja peni, kes nii hulluks oli õpetatud, et keda härra juba hakkas kärkima, selle peni maha tõmbas. Siis hakkas härra süüdlast ublutama. Peni pidas õnnetut kaelatagust pidi kinni. Nii oli vaeseil orjel korraka kaks vaenlast küljes. Kui nad juba kaugeltki Braavo häält kuulsid, käis värin üle keha. Mitmedki tüdrukud ja naised, või ka poisid, kes olid pehmema verega, kokkusid hirmsa peni puutumise, mahatõmbamisest nii, et pärast krambid peale hakkasid käima ja nad enneaegu õnnetult hauda läksid.

Nii oli kurjal Milleril ära õpetatud peni, kes vaeste inimeste peale hirmsat jahti pidas.

(Jutustanud Lükardä Jakob Atspol 1905. a.)

Male

Toimetaja A. Burmeister.

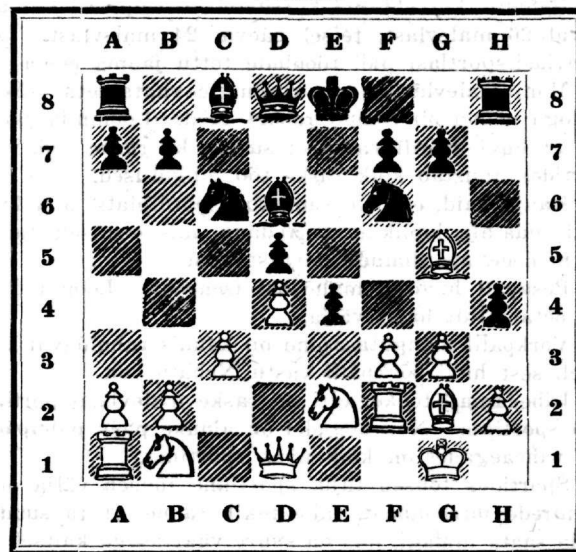
(Kirjade aadress: Tallinn, Narva mnt. 26, krt. 6.)

Õiged lahendused ülesandele nr. 103 saatsid: prof. Th. Lemba ja Gunnar Friedemann (Tallinnast), Nikolai Bock (Nõmmelt), Valter Pank (Rakverest), stud. jur. V. Pezold (Tartust).

Lõpumäng

hiljuti Prahast mängitud partiist.

Mustad.

Valged.

Mustade juht oli noor Praha malemeister S. Floor. Järg oli:

11. . . . h4:g3, 12. Re2:g3, Vh8:h2!! 13. Kg1:h2 (kui 13. O:f6, L:f6, 14. f4, Lh4), Rf6-g4+, 14. f3:g4, Ld8:g5, 15. Og2-h3 (kui 15. Lg1, siis 15. . . . Lh4+ 16. Oh3, O:g4, 17. Lg2, O:h3, 18. L:h3, O:g3+ ja must võidab), 15. . . . Lg5-h4, 16. Vf2-g2, Oc8-e6, 17. Rb1-d2, O-O-O, 18. Rd2-f1, Lh4:h3+, 19. Kh2:h3, Vd8-h8+, 20. Rg3-h5, Vh8:h5+.

EESTI RAHVAPANK

(asutatud aastal 1920)

Tallinnas S. Karja t. 19, oma majas. Telefonid: 2-02, 24-13 ja 28-28.
Telegr. aadress: Rahvapank, Tallinn.

Ühistegeliste Asutuste Keskpank.

Toimetab kõiki pangaoperatsioone. Oma laialdase korrespondentide võrgu kaudu otsekohene ühendus kõigi kodumaa linnade, alevite ja rahvarikaste kohtadega.

1. aprillil 1930. a. oli Keskpanga liikmeks 258 ühistegelist ja oma-valitsuse asutust.

Arvete seis 1. aprillil 1930 Kr. 4.677.452.41.

Põllumajandusline Keskuhisus

„ESTONIA“

Tallinn, Jaani 6. Telegr. aadr. „Zentrestonia“.

Suurim ühistegeline keskorganisatsioon Eestis.

Omakapitalid . . . 850.000 krooni.

Läbimüük 1929. a. 24.897.000 krooni.

Liikmeid-piimaühinguid: 230

Ostab liikmetelt ja mitteliikmetelt võid ja piimasaadusi ja maksab kõrgeimat hinda ühistegelise põhimõtte järele.

Müüb: piimatööstusmasinaid ja -tarbeid, pakkimismaterjali, jõusööta.

KODUMAA VABRIKUTE RIIDEKAUPLUS

KÖNET. 18-03

HEINRICH TOFER

TALLINN. S. KARJA T. 15

MÜÜRIVAHE TÄN NURGAL

Puuvilla-jaoskonnas:

450	uudismustrit	kretong-sitsi
400	"	rootsiriidet
300	"	triiksärgiriidet

vuaali, markisetti ja palju teisi moekaupu.

Villa-jaoskonnas:

Uus valik meeste suviülikonna- ja palitu- cover-coating'it ja naiste mantliriideid.

Müük väikesel arvul.

Kaitseliitlasile suvi- ja talivormiriideid!

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuse trükikoda, Pikk tän. 2.

EESTI
RAHVUSRAAMATUKOGU
AR